

Nr 8.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till nykterhetsvården för budgetåret 1954/55 m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

I proposition nr 1 har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln, punkterna 161—165 samt 167, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1954/55 beräkna

dels till Vissa kostnader för vård av alkoholister ett förslagsanslag av 20 000 kronor,

dels till Länsnykterhetsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 700 000 kronor,

dels till Länsnykterhetsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 320 000 kronor,

dels till Understöd åt kommunala nykterhetsnämnder ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor,

dels till Främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. ett anslag av 82 500 kronor,

dels ock till Bidrag till sällskapet Länkarna ett anslag av 15 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 158, vilken hänvisats till särskilda utskottet, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 5 mars 1954, framlagt de förslag, som framgår av den följande redogörelsen.

I anledning av propositionen nr 158 har inom riksdagen väckts tolv motioner, nämligen

inom *första* kammaren

nr 446 av herr *Pettersson, Georg,*

nr 470 av herr *Sundberg,*

nr 487 av herr *Bengtson m. fl.,*

nr 488 av herrar *Lindblom och Sundelin,*

nr 489 av herr *Bengtson m. fl.,* samt

inom *andra* kammaren

nr 578 av herrar *Svensson i Stenkyrka och Arweson,*

nr 591 av herr *Hallén m. fl.,*

nr 605 av herr *Gavelin,*

- nr 626 av herr *Thapper m. fl.*,
nr 627 av herr *Ohlin m. fl.*,
nr 628 av herrar *Hagård* och *Høeggblom*,
nr 629 av herr *Rimmerfors*.

Motionernas yrkanden redovisas i anslutning till de särskilda spörsmål, vartill de är att hänföra.

Beträffande de skäl, som ligger till grund för de i proposition nr 158 framlagda förslagen ävensom i fråga om de skäl, vilka motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen och motionerna.

Inledning.

I sitt den 14 februari 1948 avgivna betänkande (SOU 1948:23) har 1946 års *alkoholistvårdsutredning* framlagt åtskilliga förslag till en reformering av nykterhetsvården. Dessa förslag är dels av legislativ, dels av i huvudsak ekonomisk natur. I förstnämnda hänseende har utredningen föreslagit, att en helt ny lagstiftning — en lag om nykterhetsvård — skall ersätta den gällande alkoholistlagen. Den föreslagna lagstiftningen innebär bl. a. att området för nykterhetsvårdslagstiftningens tillämplighet vidgas så att ingripande mot en alkoholmissbrukare kan ske tidigare, d. v. s. på ett ur förbättringssynpunkt gynnsammare stadium av pågående alkoholmissbruk, än som f. n. är möjligt. Vidare föreslås att tillämpningen av lagstiftningen genom olika åtgärder effektiviseras. Enligt förslaget avses sålunda bl. a. att särskild nykterhetsnämnd tillsättes i varje kommun, att anmälnings-skyldigheten till nykterhetsnämnderna utsträcker samt det medicinska inflytandet i dessa nämnder förstärkes.

Enligt utredningens uppfattning torde de största bristerna i nykterhetsvården främst vara av ekonomisk art. För att åstadkomma en ändamålsenlig och effektiv nykterhetsvård och därmed nedbringa arbetsmängden för sjuk-, social- och kriminalvårdande samhällsorgan anser utredningen det nödvändigt, att kostnadsramen för denna vårdverksamhet högst betydligt vidgas. Detta bör enligt utredningens mening ske genom avsevärt ökade ekonomiska insatser från statens sida. Staten borde sålunda lämna kraftigt höjda statsbidrag till öppen, halvöppen och slutna vård.

Vad beträffar den öppna nykterhetsvården föreslås att bidrag till nykterhetsnämnds allmänna verksamhet utgår oinskränkt med 75 % av kostnaderna. Jämväl länsnykterhetsnämndernas verksamhet borde effektiviseras genom att dess tjänstemän bleve heltidsanställda. I fråga om den halvöppna och slutna vården borde statens ekonomiska stöd förbättras genom höjda och nya statsbidrag till inackorderingshem och icke-statliga vårdhem. Alkoholistanstalernas allmänna standard borde höjas. Kostnaderna för

sluten vård åt alkoholmissbrukare borde, antingen vården vore tvångsvis anordnad eller vederbörande frivilligt underkastat sig densamma, i sin helhet bäras av statsverket.

Utredningen har vidare föreslagit, att behandlingen av alkoholmissbrukare ytterligare differentieras och som regel även skall innefatta medicinsk behandling. För att möta behovet av speciell vård för alkoholmissbrukare borde fyra statliga alkoholistsjukhus anordnas, av vilka ett borde uppföras i Stockholm snarast möjligt och de övriga tre sedan erfarenhet vunnits av verksamheten vid det första. Sjukhusen borde fungera som diagnostiserings- och behandlingsställen för nykterhetsvården, som institutioner för medicinsk forskning rörande alkoholismen samt som centraler för utbildning av läkare och i viss utsträckning också av nykterhetsvårdspersonal rörande alkoholistproblemet.

Slutligen föreslår utredningen, att särskild utbildning rörande alkoholismen och dess behandling anordnas genom kursverksamhet bl. a. för nykterhetsvårdspersonal. Även behovet av fortbildning för sådan personal borde tillgodoses. Kursverksamhet för frivilliga medhjälpare borde också organiseras.

Över alkoholistsvårdsutredningens betänkande har yttranden efter remiss avgivits av ett stort antal myndigheter och organisationer, vilka utförligt redovisats i proposition nr 159 till innevarande års riksdag.

Sedermera har också 1944 års nykterhetskommitté framlagt förslag till viktiga reformer inom nykterhetsvården. Dessa förslag innefattas dels i kommitténs principbetänkande, del V (SOU 1952: 53), dels i betänkandet angående rusdrycksförsäljning och nykterhetsvård, del VI (SOU 1952: 54), avgivna den 17 oktober 1952. Nykterhetskommittén har i stort sett anslutit sig till alkoholistsvårdsutredningens förslag men i vissa hänseenden förordat kompletteringar. Sålunda bör enligt kommitténs mening statsbidraget till de kommunala nykterhetsnämnderna bestämmas till 80 % av dessas kostnader utan begränsning till viss maximisumma. Länsnykterhetsnämndernas personalutrustning borde förstärkas och dess ledamöter utses i annan ordning än för närvarande. Ordföranden borde besitta domarkompetens. Ett alkoholistsjukhus föreslås snarast möjligt komma till stånd.

Närmast som en komplettering av nykterhetskommitténs förslag får betraktas det av nykterhetsnämndssakkunniga den 19 november 1953 avgivna betänkandet (stencilerat). Detta betänkande behandlar spørsmålet om nykterhetsnämndernas förseende med tillfälliga hjälpkrafter, främst under övergångstiden till ett friare system för försäljning av rusdrycker. De sakkunniga föreslår sålunda, att det statliga stödet till nykterhetsnämnderna utformas så att det blir lättare att till den kommunala nämndorganisationen knyta sådana hjälpkrafter. I samband därmed föreslås också vissa smärre ändringar i lagstiftningen. De sakkunniga har därjämte bl. a. föreslagit, att medel anvisas till viss utbildning av dessa medhjälpare. Den s. k. länkrörelsen bör enligt de sakkunnigas mening erhålla ökat ekonomiskt statsunderstöd.

Beträffande remissbehandlingen av nykterhetskommitténs och de sakkunnigas betänkande hänvisas till propositionen angående riktlinjerna för den framtida nykterhetspolitiken m. m. (nr 151) samt till propositionen med förslag till lag om nykterhetsvård (nr 159).

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås — som ett led i omläggningen av samhällets nykterhetspolitik — att organen för den öppna nykterhetsvården, kommunala nykterhetsnämnder och länsnykterhetsnämnder, materiellt förstärkes. Statsbidraget till de kommunala nykterhetsnämnderna förordas sålunda skola utgå med 60 % av nämndernas kostnader utan begränsning av beloppets storlek. Förslaget härutinnan syftar till att nämnderna framför allt i personellt hänseende skall få de resurser, som är nödvändiga för att nämnderna skall kunna fullgöra de ökade arbetsuppgifter, som bl. a. på grund av nykterhetsvårdslagstiftningens omdaning är att emotse. Utöver en förstärkning av den fast anställda personalen avses nykterhetsnämnderna under övergångstiden till ett friare försäljningssystem skola kunna knyta tillfälliga medarbetare till sin verksamhet. Ersättningarna till dessa föreslås helt skola gäldas av statsmedel. Statsverkets kostnader för den kommunala nykterhetsvården har för nästkommande budgetår beräknats till 1 750 000 kronor, vilket innebär en höjning av nu utgående medelsanvisning med cirka 1,3 miljoner kronor.

De kommunala nykterhetsnämnderna föreslås fr. o. m. den 1 oktober 1955 skola befrias från kostnaderna för slutna vård.

Såvitt länsnykterhetsnämnderna angår, förordas att vid samtliga dessa inrättas en befattning som nykterhetsvårdskonsulent. Vid flertalet nämnder avses dessutom skola finnas en assistent. Konsulenttjänsterna och fem assistenttjänster föreslås skola inrättas redan under nästkommande budgetår. Därunder avses också fasta biträdestjänster skola tillföras läsnämndsorganisationen. Medelsbehovet för länsnykterhetsnämndernas avlöningar och omkostnader har till följd av den föreslagna upprustningen beräknats till 750 000 kronor resp. 319 000 kronor eller tillhoppa 525 000 kronor mer än vad som nu utgår för dessa ändamål.

Medelsanvisningen under anslaget till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. till bl. a. konferenser och kurser samt understöd åt sammanslutningar av nykterhetsnämnder, nu utgörande 32 500 kronor, föreslås höjd till 82 500 kronor.

Det statliga stödet till den s. k. länkrörelsen föreslås skola utgå med 15 000 kronor mot 5 000 kronor f. n.

Slutligen förordas, att i Stockholm eller dess närhet uppföres en speciell klinik för alkoholsjukdomar med cirka 80 vårdplatser. Till utrednings- och planeringsarbete för denna klinik föreslås en medelsanvisning för nästkommande budgetår av 100 000 kronor.

Allmänt om upprustning av organen för den öppna nykterhetsvården.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Hedlund, uttalar, att det allmänt råder den uppfattningen, att staten avsevärt bör öka sina ekonomiska åtaganden i förhållande till nykterhetsvårdsorganen samt yttrar i anslutning därtill: »Fasthållas bör emellertid att nykterhetsvården alltjämt är en i huvudsak kommunal angelägenhet. Statsverkets ökade ekonomiska insatser för nykterhetsvården avses icke skola medföra ett ökat statligt inflytande över den kommunala nykterhetsvården. Det inbördes förhållandet mellan kommunala nykterhetsnämnder, länsnykterhetsnämnder och socialstyrelsen såsom tillsyningsmyndighet bibehålles i stort sett oförändrat. Å andra sidan bör också kommunerna i större utsträckning än hittills skänka sitt stöd åt den nykterhetsvårdande verksamheten inom kommunen. Det ökade statsbidrag, som jag i nästkommande avsnitt föreslår skola utgå till denna verksamhet, bör enligt min mening få en stimulerande effekt i detta hänseende.

Om den ökade arbetsbelastningen och nya krävande arbetsuppgifter i första hand kommer att beröra de kommunala nykterhetsnämnderna, är det dock tydligt, att även länsnykterhetsnämnderna och socialstyrelsen såsom en följd härav kommer att, ehuru i andra former, få en stark känning av lagstiftningens omläggning. En upprustning av den öppna nykterhetsvården måste därför taga sikte på samtliga de nu nämnda organen. Det må erinras, att på grund härav i årets statsverksproposition (femte huvudtiteln, punkten 3) begärts en förstärkning av socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå.

Den gren av nykterhetsvården, som utgöres av den slutna alkoholistvården, har däremot i förevarande sammanhang i stort sett lämnats utanför det nu uppgjorda upprustningsprogrammet. Detta sammanhänger delvis med att statsmakterna redan under föregående år fattat beslut om ekonomisk sanering och materiell upprustning av den statsunderstödda anstaltsorganisationen för alkoholister (jfr prop. nr 95/1953). Den materiella upprustningen avser nybyggnads-, ombyggnads- och reparationsarbeten samt inventarieanskaffning för sammanlagt drygt 5 miljoner kronor samt tänkes skola genomföras under en period av tre år. Dessutom må nämnas, att Kungl. Maj:t tidigare för innevarande års riksdag framlagt förslag till plan för viss utbyggnad av statens alkoholistanstalt å Venngarn och att arbetet med upprättande av en motsvarande plan för statens tvångsarbets- och alkoholistanstalt å Svartsjö pågår.

Den föreslagna lagen om nykterhetsvård liksom även den reformerade rusdrycksförsäljningslagstiftningen är avsedda att träda i tillämpning den 1 oktober 1955. Det är uppenbarligen av vikt, att en förstärkning av organen för den öppna nykterhetsvården påbörjas i god tid före nämnda tidpunkt. Ett mycket stort antal remissinstanser har också med skärpa under-

strukit önskemålet av att nykterhetsvårdsorganisationen står väl rustad, då övergången till ett friare försäljningssystem sker. Jag föreslår följaktligen, att staten redan under nästkommande budgetår väsentligt ökar sina bidrag till nykterhetsvården och förutsätter därvid att de statliga organ, som skall leda uppbyggnadsarbetet, utan dröjsmål griper sig uppgiften an att på bästa sätt utnyttja de nya resurser, som ställes till förfogande.»

Motioner.

I likalydande motionerna I: 488 och II: 627 yrkas bl. a., att riksdagen måtte besluta »att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av socialstyrelsens organisation vad avser handläggningen av nykterhetsvårdsfrågor, samt att förslag om erforderliga förstärkningar måtte föreläggas kommande års riksdag».

Samma spörsmål har upptagits jämväl i likalydande motionerna I: 489 och II: 628, vari bl. a. hemställes att socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå erhåller viss av motionärerna närmare angiven personalförstärkning eller att, därest formellt hinder anses föreligga att i förevarande sammanhang pröva denna byrås personalorganisation, riksdagen på grund av nykterhetsvårdens helt nya arbetsförutsättningar måtte avstå från att taga *definitiv* ställning i ämnet och samtidigt begära en så skyndsam översyn av spörsmålet, att förslag kan framläggas för 1955 års riksdag.

I sistnämnda motioner yttras rörande nykterhetsvårdsbyrån bl. a.:

Vi vilja föreslå en utbyggnad av denna byrås personalorganisation — med bortseende från skrivpersonalen — i huvudsaklig överensstämmelse med socialstyrelsens petitaframställning avseende denna byrå för budgetåret 1954/55 (redovisad å sid. 5 i bil. 7 till statsverkspropositionen). Till motivering härför få vi åberopa byråns under många år successivt växande arbetsmängd (redovisad i nykterhetskommitténs betänkande del VI sid. 116) och arten av nuvarande och kommande arbetsuppgifter, varom vi be att få hänvisa till den utförliga promemoria, som allmänna lönenämnden infordrat från socialstyrelsen i samband med nämndens prövning av förenämnda framställning och som det särskilda utskott, vilket får att handlägga denna motion, förutsattes komma att infordra. Då Kungl. Maj:t redan föreslagit två nya amanuéstjänster (egentligen endast en) och en 1:e byråsekreterartjänst i lönegrad Ce 27, avser vårt förslag övriga i socialstyrelsens förslag upptagna tjänster. Den i denna framställning föreslagna 1:e revisorstjänsten bör dock i enlighet med lönenämndens förslag placeras i 27:e lönegraden.

Utskottet.

I sitt utlåtande nr 1 har utskottet i huvudsak godtagit det program för omläggning av samhällets nykterhetspolitik, som framlagts i proposition nr 151. Denna omläggning innebär i princip, att det nuvarande s. k. restriktionssystemet avlöses och ersättes av en friare ordning för försäljning av rusdrycker. En ny rusdrycksförsäljningsförordning avses skola ersätta den gällande förordningen i ämnet.

Den framtida nykterhetspolitiken, kännetecknad av positiva åtgärder för ökad folknykterhet, rymmer emellertid åtskilliga betydande inslag, som tänkes skola vid sidan av nyssnämnda lagstiftning samverka i det angivna syftet. Forskning i alkoholfrågan, liksom också undervisning och upplysning därom, avses skola uppmuntras och understödjas. Över huvud taget siktar den samhälleliga nykterhetspolitiken i dess framtida utformning till att främja varje verksamhet, som effektivt deltagar i strävandena mot ett bättre nykterhetstillstånd. Det är tydligt, att nykterhetsvården härvidlag spelar en betydelsefull roll. I proposition nr 158 har departementschefen också karakteriserat en kraftigt upprustad nykterhetsvård som en förutsättning för den framtida nykterhetspolitiken.

Dagens nykterhetsvård befinner sig otvivelaktigt i ett läge, som knappast kan betecknas som tillfredsställande. Lagstiftningen, sådan denna finner uttryck i 1931 års alkoholistlag, återspeglar näppeligen de idéer rörande kampen mot alkoholmissbruket, som besjalar denna vårdforms moderna företrädare. Formellt framstår lagen, liksom sin föregångare, som en tämligen renodlad interneringslag, låt vara att själva tillämpningen av lagen ganska väl anpassat sig efter den tidsenliga åskådningen att ingripande mot alkoholmissbrukare bör ske redan i ett begynnelsekede av missbruket. Alkoholistlagen har emellertid nu föreslagits skola ersättas av en ny lag — en lag om nykterhetsvård — vilken kännetecknas just därav, att den lägger tyngdpunkten i nykterhetsvården lika mycket på förebyggande åtgärder som på behandling av gravare fall av missbruk. I sitt utlåtande nr 7 har utskottet praktiskt taget genomgående tillstyrkt bifall till detta lagförslag. Men nykterhetsvårdens brister ligger ej främst på det legislativa planet. Dessa är i första hand att söka i knappheten på de materiella resurser, som står nykterhetsvården till buds.

Det ligger i sakens natur, att en omläggning av samhällets nykterhetspolitik, som innebär en övergång från restriktionssystem till ett rikt differentierat system av positiva åtgärder, måste komma att ställa ytterligare och på åtskilliga håll förändrade anspråk på de skilda organ, vilka blir anförtrodda de nya och växande uppgifterna. Vad organen för den öppna nykterhetsvården beträffar — kommunala nykterhetsnämnder och länsnykterhetsnämnder — kan otvivelaktigt göras gällande, att dessas arbetsfält högst väsentligt kommer att vidgas. Nykterhetskommittén har exempelvis räknat med, att de kommunala nykterhetsnämndernas klientel framdeles kommer att uppgå till cirka 50 000 personer per år. Nykterhetsnämndssakkunniga har kalkylerat med mellan 60 000 och 100 000 personer per år. Däremot torde arten av arbetsuppgifter till sina huvuddrag bli desamma som för närvarande. Kommunala nykterhetsnämnder avses liksom hittills skola komma att intaga ställningen som nykterhetsvårdens primärorgan med individuell nykterhetsvård som huvudpunkt på arbetsschemat. Länsnykterhetsnämnderna avses skola förbli vid sin funktion som i främsta rummet rådgivande och vägledande myndighet.

Inför förestående reformer på nykterhetspolitikens område har givetvis inställt sig frågan, huruvida nykterhetsvården besitter de resurser, som kan anses nödvändiga för att möta det nya läget. Härutinnan torde den meningen vara ganska allmänt omfattad, att nykterhetsvården redan f. n. arbetar med otillräckliga medel. Särskilt är så förhållandet vad beträffar den öppna nykterhetsvården. Mot bakgrunden härav och i betraktande av den ansvällning av arbetsuppgifter, som tydligen är att förvänta såsom en följd av de nya riktlinjernas förverkligande, är det enligt utskottets mening befogat — som departementschefen föreslagit — att staten avsevärt ökar sina ekonomiska åtaganden i förhållande särskilt till organen för den öppna nykterhetsvården. I likhet med departementschefen är utskottet också av den uppfattningen att den i propositionen förordade materiella förstärkningen av nykterhetsvården bör påbörjas redan under nästkommande budgetår. Det är givetvis av största vikt, att nykterhetsnämnderna i förväg står rustade att möta den förändrade situation, som de nykterhetspolitiska reformerna torde komma att framkalla. Utskottet tillstyrker följaktligen rent allmänt det förslag till upprustning av nykterhetsvården, som innefattas i proposition nr 158. I fråga om förslagets enskildheter återkommer utskottet därtill i den följande framställningen.

Som departementschefen understrukit är det erforderligt att den öppna nykterhetsvårdens förstärkning tager sikte på samtliga organ inom denna vårdgren, såväl kommunala nykterhetsnämnder och länsnykterhetsnämnder som socialstyrelsen. Sistnämnda myndighet har ställningen av tillsynsmyndighet över nykterhetsnämnderna. Inom styrelsen fullgöres denna funktion av nykterhetsvårdsbyrån, vilken inrättades 1944.

I enlighet med förslag i årets statsverksproposition har innevarande års riksdag redan förordat viss utbyggnad av denna byrå. Den förstärkning av byrån, som sålunda beslutats, innebär emellertid en avsevärd beskäring av de krav, som enligt socialstyrelsens mening måste tillgodoses för att byrån tillfredsställande skall kunna fullgöra sina uppgifter inför nykterhetsvårdens expansion samt under tiden därefter. Enligt styrelsens mening borde byrån, i förhållande till nuvarande personalorganisation, ytterligare tillföras två byrådirektörsbefattningar (Ca 31) — den ena för öppen och den andra för sluten vård — en förste revisor (Ce 29), en förste byråsekreterare (Ce 27), en amanuens, ett kanslibitråde (Ce 11) och ett skrivbitråde i befodringsgången. Kungl. Maj:t, som i anledning av de förestående reformerna inom nykterhetspolitiken funnit viss förstärkning av byrån påkallad, ansåg det emellertid tillfyllest, att denna åvägabragtes genom att byrån ökades med en förste byråsekreterare (Ce 27), två amanuenser, ett kanslibitråde (Ce 11) och ett bitråde i reglerad befodringsgång. Detta i statsverkspropositionen framlagda förslag tillstyrktes av statsutskottet i sitt av riksdagen sedermera härutinnan godkända utlåtande nr 5, varvid statsutskottet dock uttalade, att skäl kunde anföras för viss ytterligare förstärkning av byrån. Då närmare erfarenheter saknades, kunde statsutskottet emellertid ej i nuvarande läge förorda bifall till en sådan förstärkning.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit är riksdagen uppenbarligen förhindrad att i nu förevarande sammanhang ånyo pröva frågan om nykterhetsvårdsbyråns organisation. Det i motionerna I: 489 och II: 628 i första hand framförda yrkandet om omedelbar ytterligare förstärkning av byrån kan följaktligen ej upptagas. I samma motioner, liksom även i motionerna I: 488 och II: 627, har emellertid jämväl hemställts om en översyn av byråns organisation. Enligt utskottets mening föreligger onekligen behov av en allmän sådan översyn. Denna förestavas givetvis främst därav, att nykterhetsvården genom nykterhetspolitikens allmänna omläggning kommer att förlänas en mer framskjuten ställning inom socialvården än den f. n. har. Verksamheten avses, som nyss nämnts, skola intensifieras, och det blir socialstyrelsens uppgift att öva viss ledning över denna verksamhet och medverka vid uppbyggnaden av den öppna nykterhetsvården. Sedan närmare erfarenhet vunnits torde det vara av visst värde att få uttrönt huruvida den av statsmakterna senast beslutade förstärkningen kommer att förslå för de ökade arbetsuppgifter, som torde komma att åvila byrån. En översyn av nu angiven art bör uppenbarligen avse jämväl frågan om byrån bör uppdelas på olika avdelningar, en för sluten och en för öppen vård.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 488 och II: 627 samt I: 489 och II: 628, såvitt dessa avser socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om översyn av byråns organisation.

I. DE KOMMUNALA NYKTERHETS-NÄMNDERNA.

Nuvarande förhållanden.

De kommunala nykterhetsnämndernas rätt till statsbidrag för sin verksamhet regleras genom kungörelsen den 27 maj 1932 (nr 216) om understöd av statsmedel till nykterhetsnämndernas verksamhet (ändr. 569/1944).

I denna föreskrives bl. a. att om inom kommun finnes särskild nykterhetsnämnd så må understöd av statsmedel kunna tilldelas kommunen såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för fullgörande av de uppgifter, vilka åligger nämnden enligt gällande författningar. Understöd för sådant ändamål må också kunna utgå till kommun, där nykterhetsnämnden utgöres av fattigvårdsstyrelsen, såvida kommunen visat nit och intresse för nämndens verksamhet. Som villkor för åtnjutande av statsbidrag skall gälla, att nykterhetsnämnden kvartalsvis till länsnykterhetsnämnden avgiver redogörelse för sina åtgärder mot personer, som blivit sakfällda för fylleri eller på annat sätt ådagalagt alkoholmissbruk. Understöd utgår i främsta rummet till kommun, där särskild arbetskraft måst anlitas (§ 1).

Understödet avser kalenderår och utgår i efterskott. Det får utgå med

högst 1 000 kronor eller, då särskilda omständigheter därtill föranleder, högst 1 500 kronor. Beloppet får emellertid icke överstiga tre fjärdedelar av de utgifter, som nämnden fått vidkännas under det år understödet avser (§ 2).

Ansökning om statsbidrag — som skall innefatta redogörelse för bl. a. nämndens organisation och verksamhet (§ 4) — skall göras hos socialstyrelsen, som sedan yttranden inhämtats från vederbörande länsnykterhetsnämnder efter samråd med kontrollstyrelsen meddelar beslut i anledning av inkomna ansökningar. Härvid skall hänsyn tagas såväl till det inom vederbörande kommun förefintliga behovet av statsunderstöd för främjande av nykterhetsnämndens verksamhet som även till ändamålsenligheten av de i sådant syfte vidtagna anordningarna. Socialstyrelsen kan vid beviljande av understöd uppställa de villkor, som styrelsen finner påkallade till främjande av det med understödet avsedda syftet (§ 5).

Statsbidraget utbetalas genom socialstyrelsen, som äger att i samband därmed meddela närmare föreskrifter (§ 6).

Ifrågavarande bidrag utgår ur anslaget till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. Detta anslag, som jämväl inrymmer vissa andra anslagsposter — understöd till konferenser och kurser, understöd åt sammanslutningar av nykterhetsnämnder samt understöd för utgivande av »Tidskrift för nykterhetsnämnderna» m. m. — utgör för innevarande budgetår 382 500 kronor (jfr 1953 års statsverksproposition, elfte huvudtiteln, p. 163).

Av en utav nykterhetskommittén utarbetad sammanställning av nykterhetsnämndernas inkomster och utgifter (delbetänkandet VI, s. 111) framgår att de kommunala nykterhetsnämnderna 1949 erhöll statsbidrag med 345 000 kronor och från speciella anslag o. d. 54 000 kronor. Övriga utgifter, 2 345 000 kronor, bestreds av kommunala medel. Utgifterna uppgick således tillhoppa till 2 744 000 kronor. I förhållande till närmast föregående år utgör sistnämnda belopp en ökning på 506 000 kronor (23 %). I genomsnitt har städernas nykterhetsnämnder haft en utgift av 66 öre per invånare och landsbygdens en motsvarande utgift av 18 öre per invånare.

Under år 1952 gjordes ansökan om statsbidrag av 1 235 kommuner. Dessa kommuners utgifter för nykterhetsvård uppgick 1951 till drygt 3 276 000 kronor. De lämnade understöden utgjorde endast 10,7 % av dessa utgifter. Särskilt för de större och medelstora städerna motsvarade understödet en mycket obetydlig del av kostnaderna.

Nykterhetsnämnderna erhåller i viss omfattning ekonomiskt stöd av statsmedel även i annan form än genom bidrag till deras allmänna verksamhet. Sålunda kan kommun under speciella förutsättningar erhålla statsbidrag till bestridande av kostnader för vård å alkoholistanstalt. Kommun kan vidare erhålla gottgörelse av statsmedel för vissa resekostnader i samband med intagning å sådan anstalt. Också till kostnader för anordnande av övervakning enligt alkoholistlagen kan statsbidrag utgå. För innevarande budgetår beviljade anslag för nu nämnda ändamål uppgår sammanlagt till i runt tal 110 000 kronor.

Frivilliga medhjälpare i de kommunala nykterhetsnämndernas tjänst.

Enligt en av nykterhetskommittén gjord undersökning rörande förekomsten av frivilliga övervakare inom nykterhetsvården uppgick antalet övervakare år 1948 till 383 i städerna och till 884 i landskommunerna, inalles således till 1 267. Mot bakgrunden av denna siffra, sedd i relation till hela antalet av nykterhetsnämnderna behandlade fall, på vilka 1 § alkoholistlagen vore tillämplig — 12 701 år 1951, 12 379 år 1949 — konstaterar nykterhetsnämndssakkunniga, att det är uppenbart att frivilliga övervakare endast i ringa utsträckning anlitas i nykterhetsvårdsarbetet. Man hade också anledning att förmoda, att dessa övervakare till stor del vore ledamöter av nykterhetsnämnder, i varje fall på landsbygden. De sakkunniga hade i en enkät till ett begränsat antal nykterhetsnämnder — svar hade erhållits från 23 nykterhetsnämnder i städer och 25 nämnder i landskommuner — ävensom genom förfrågan till samtliga länsnykterhetsnämnder sökt bilda sig en uppfattning om det aktuella läget på detta område. Det framginge härav, att användning av frivilliga övervakare förekomme i någon mån i flertalet kommuner, såväl i städer som i landskommuner, men att omfattningen vore mycket varierande. I större omfattning, 20 eller flera övervakare, förekomme vårdarbete genom frivilliga medhjälpare i fyra städer och en landskommun av dem som lämnat uppgift, medan nykterhetsnämnderna i tio städer hade frivilliga övervakare till ett antal av 6—19 per nämnd. De övriga nykterhetsnämnderna använde endast en eller annan frivillig övervakare.

Det må här vidare nämnas, att särskilda statsbidrag till anordnande av övervakning för budgetåret 1952/53 utgick för tillhoppa 849 övervakningsfall.

Frivilliga övervakare erhåller för sitt uppdrag i allmänhet viss ersättning av nykterhetsnämnderna, som i sin tur kan få statsbidrag för ändamålet. Statsbidrag till övervakning skall, enligt kungl. brev den 31 maj 1946, till beloppet bestämmas med beaktande av övervakningstidens längd, övervakningsuppdragets besvärlighet och det sätt, varpå uppdraget fullgjorts. För ett och samma övervakningsfall må bidrag utgå med högst 50 kronor, socialstyrelsen dock obetaget att, där särskilda skäl föreligger och övervakningstiden överstiger ett år, bevilja bidrag med högre belopp, dock högst 100 kronor. De ersättningar, som av nykterhetsnämnderna utgives till övervakare, utgöres i flertalet fall av statsbidraget. I åtskilliga fall utgår emellertid ersättning till övervakaren med högre belopp, stundom med det dubbla. Ibland erhåller övervakaren ersättning med visst belopp per tidsenhet, såsom 10 kronor eller 5 kronor för månad.

För budgetåret 1953/54 har anslaget till bidrag till övervakning enligt alkoholistlagen upptagits till 38 000 kronor.

Departementschefen.

Vid prövningen av frågan angående statsbidragets storlek erinrar departementschefen inledningsvis, att den primära nykterhetsvården är en kommunal angelägenhet. Departementschefen yttrar i anslutning därtill: »Kommunerna bör således även i fortsättningen svara för en ej alltför obetydlig andel av ifrågavarande kostnader. Å andra sidan bör statsbidraget sättas så högt, att detsamma, åtminstone i uppbyggnadsskedet av den kommunala nämndorganisationen, medför en kraftig stimulans för kommunerna att öka sina egna ekonomiska insatser. Framdeles torde emellertid denna stimulanseffekt bli av underordnad betydelse. Ytterligare några omständigheter må här beröras. Sålunda må nämnas, att jag i det följande ämnar föreslå dels att kostnaden för sluten vård av å allmän vårdanstalt tvångsvis intagna eller frivilligt ingångna alkoholmissbrukare — en kostnad, som belöper sig till närmare 600 000 kronor — helt skall övertagas av staten, dels att de arvoden, som avses skola utgå till tillfälliga medhjälpare inom nykterhetsnämnderna, till fullo skall gäldas av statsverket. Under beaktande av samtliga nu angivna omständigheter har jag kommit till den uppfattningen, att ett statsbidrag om 60 % av nykterhetsnämndernas övriga kostnader — utan maximering till visst belopp — utgör en skäligen avvägning av kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Av vad nu sagts följer, att statsbidraget åtminstone tills vidare avses skola utgå separat. Huruvida detsamma framdeles bör inarbetas i ett allmänt kommunalt statsbidrag får bli beroende på prövningen av statsbidragsutredningens fortsatta överväganden.»

Beträffande frågan vilka kostnader, som i förevarande ordning bör vara ersättningsgilla, bör enligt departementschefens mening gälla att kommun liksom hittills bör kunna erhålla ersättning för samtliga de skilda slag av kostnader, som erfordras för fullgörande av de uppgifter, vilka enligt gällande författningar åligger nykterhetsnämnd.

Vad särskilt beträffar kostnaderna för anstaltsvård yttrar departementschefen bl. a.: »Kostnaderna för anstaltsvård utgör f. n. den näst största posten av de ersättningsgilla kostnaderna (580 000 kronor). En rationell förenkling av statsbidragsgivningen skulle det otvivelaktigt innebära, om — i enlighet med alkoholistsvårdsutredningens förslag — denna totalt sett relativt obetydliga kostnad helt bestredes av statsmedel. Då statsverket redan f. n. svarar för huvudparten av kostnaderna för anstaltsvården, synes mig en sådan omläggning ej inge några betänkligheter. De erkända vårdanstalternas härav föranledda inkomstbortfall bör kompenseras genom höjda driftbidrag. Jag förordar därför en ändring av nu angiven innebörd. Denna bör emellertid ej träda i tillämpning förrän i samband med ikraftträdandet av den föreslagna lagen om nykterhetsvård, d. v. s. den 1 oktober 1955. Intill denna tidpunkt bör kommunerna sålunda erhålla ersättning för vårdkostnaderna på samma sätt som för övriga ersättningsgilla utgifter. Kostnaderna för vård å enskild anstalt bör även framgent ersättas i denna ordning. Statens övertagande av

vårdkostnaderna bör avse såväl de tvångsvis intagna som de frivilligt ingångna alkoholmissbrukarna.

Som tidigare antytts kan enligt gällande bestämmelser kommun, som är ansvarig för vårdkostnaden för å allmän alkoholistanstalt intagen person, erhålla statsbidrag till och ersättning för vårdkostnaden under vissa förutsättningar. För att erhålla statsbidrag skall kommunen ha ringa ekonomisk bärkraft samt vårdtagaren före intagandet ha begått brott, för vilket han blivit ådömd frihetsstraff; ersättning för hela vårdkostnaden utgår i vissa fall då vårdtagaren saknar hemorts rätt i kommunen. För innevarande budgetår har under elfte huvudtiteln, Vissa kostnader för vård av alkoholister, för ifrågavarande ändamål anvisats ett förslagsanslag av 20 000 kronor. Med hänsyn till den nu föreslagna ökade statsbidragsgivningen samt då statsverket avses framdeles skola helt övertaga kostnaderna för slutna nykterhetsvård föreligger knappast fog för ett bibehållande av detta särskilda statsbidrag. Jag föreslår följaktligen, att detsamma slopas fr. o. m. den 1 juli 1954.

Beträffande de tillfälliga medhjälparna må här endast återges vad departementschefen anfört angående spørsmålet om gottgörelse till dessa. Departementschefen yttrar härom: »De frivilliga medhjälparna bör enligt min mening erhålla viss gottgörelse för sin verksamhet. De sakkunniga har föreslagit, att den statsbidragsberättigande ersättningen bestämmas till 10 kronor per månad och vårdfall. Detta förslag har i stort sett tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Ett flertal remissinstanser har emellertid funnit ersättningen för låg; i ett fall har t. o. m. förordats en ersättning av 50 kronor per månad. Statskontoret däremot menar, att ersättningen bör fastställas till vad som gäller inom kriminalvården, d. v. s. till 10 kronor för första månaden och till 5 kronor för varje följande. För egen del ansluter jag mig till den sist anförda ståndpunkten. Även om vissa skilligheter föreligger i fråga om arbetets natur mellan alkoholistvård och kriminalvård, är dock likheterna i fråga om metoderna i vårdarbetet och dess omfattning så stora, att ersättningarna enligt min mening bör utgå med enahanda belopp. Dessa belopp — 10 kronor för första månaden och 5 kronor för varje följande — bör emellertid helt gäldas av statsmedel. Vad nu sagts om ersättning till frivilliga medhjälpare gäller självfallet för övervakningsuppdrag överhuvudtaget utom när nykterhetsnämnds ledamot eller tjänsteman anlitas härför. Jämväl i de fall, då övervakare förordnats av annan än nykterhetsnämnd — exempelvis av länsstyrelse eller anstaltsstyrelse — bör arvodet förskottas av vederbörande kommun, som sedermera har att härför utfå gottgörelse av statsmedel. Uppenbarligen skall kommun liksom f. n. kunna utbetala högre ersättning än vad som gäldas av statsverket.»

Medelsbehovet för budgetåret 1954/55 har av departementschefen bestämts bl. a. med beaktande av att statsbidraget utbetalas i efterskott för kalenderår. Departementschefen anför: »Som socialstyrelsen angivit, bör de kostnader, för vilka nämnderna i princip är berättigade till statsbidrag från anslaget till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m., för år

1954 beräknas till 4 250 000 kronor. Då emellertid omläggningen av statsbidragssystemet avses i väsentliga delar skola ske först fr. o. m. den 1 juli 1954, torde statsbidrag enligt de nya grunderna böra beräknas endast på hälften av detta belopp eller 2 125 000 kronor. För statsbidrag om 60 % av sistnämnda belopp skulle alltså erfordras 1 275 000 kronor. Härtill bör läggas vad som för kommunernas del kan beräknas åtgå i arvoden till tillfälliga medhjälpare under sista halvåret 1954. Detta belopp finner jag böra uppskattas till 60 000 kronor. De medel, som sålunda erfordras för statsbidrag till kommunernas nykterhetsvårdande verksamhet, torde böra anvisas under ett förslagsanslag, benämnt Understöd åt kommunala nykterhetsnämnder. Från detta anslag synes för nästa budgetår jämväl böra utgå statsbidrag enligt nu gällande grunder, avseende första halvåret 1954, till understöd åt kommunala nykterhetsnämnder, till vissa kostnader för vård av alkoholister samt till bidrag till övervakning enligt alkoholistlagen. Det bör framhållas att, i och med att medlen till understöd åt kommunala nykterhetsnämnder för första halvåret 1954 sålunda överföres från det nuvarande obetecknade anslaget till Främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet till det föreslagna förslagsanslaget belastningen i denna del torde komma att öka väsentligt. Jag beräknar medelsbehovet härför till 400 000 kronor. Till vissa kostnader för vård av alkoholister samt till bidrag till övervakning enligt alkoholistlagen för sistnämnda tid beräknar jag 10 000 resp. 20 000 kronor. Totalt skulle således anslaget till Understöd åt kommunala nykterhetsnämnder för nästa budgetår böra upptagas med $(1\,275\,000 + 60\,000 + 400\,000 + 10\,000 + 20\,000)$ 1 765 000 kronor eller avrundat 1 750 000 kronor.

De i gällande riksstat upptagna anslagen till Vissa kostnader för vård av alkoholister och Bidrag till övervakning enligt alkoholistlagen bör som en följd av vad jag nu föreslagit avföras från riksstaten.»

Under hänvisning till vad departementschefen i ärendet yttrat föreslår Kungl. Maj:t riksdagen att *dels* godkänna de av departementschefen under förevarande avsnitt förordade grunderna för understöd åt kommunerna för deras nykterhetsvårdande verksamhet, *dels ock* till Understöd åt kommunala nykterhetsnämnder för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 750 000 kronor.

Motioner.

A) Angående statsbidragets storlek.

I motionerna I: 487 och II: 626, vilka är likalydande, har hemställts »att statsbidraget till de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet fastställs till 80 % av kostnaderna för denna verksamhet utan maximering.»

I likalydande motionerna I: 488 och II: 627 yrkas bl. a. »att riksdagen måtte besluta, 1) att statsbidraget till de kommunala nykterhetsnämnderna skall utgå med 80 % av kostnaderna, 2) att till Understöd åt kommunala

nykterhetsnämnder för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 200 000 kronor.»

B) Angående tillfälliga medhjälpare.

I motion II: 591 yrkas »att riksdagen ville besluta, att särskilda statsbidrag till ersättning åt övervakare och frivilliga medhjälpare hos nykterhetsnämnderna icke skola utgå, utan skola de ersättningar härför, som kommunerna besluta, upptagas i de kostnader för nykterhetsnämndernas verksamhet, som skola bli understödsberättigade.»

I nyssnämnda motioner I: 488 och II: 627 hemställas vidare »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av arvodena för övervakare inom såväl nykterhetsvården som övriga sociala vårdområden samt att förslag i denna fråga måtte föreläggas 1955 års riksdag.»

I likalydande motionerna I: 489 och II: 628 yrkas »att de statliga arvodena till nykterhetsvårdens frivilliga medhjälpare fastställas till 10 kronor i månaden.»

Utskottet.

Som i föregående avsnitt påpekats avses de kommunala nykterhetsnämnderna även framdeles skola utgöra huvudorganen för den individuella nykterhetsvården. Den omständigheten att länsnykterhetsnämnd i vissa fall (jfr 4 § 2 mom. andra stycket förslaget till lag om nykterhetsvård) skall kunna övertaga handläggningen av ett speciellt ärende, vars behandling rätteligen ankommer på kommunal nykterhetsnämnd, markerar blott en undantagssituation, som endast mycket sällan tänkes skola inträda. Departementschefens inställning är uppenbarligen den, att tyngdpunkten i den öppna nykterhetsvården skall vara förlagd till det kommunala planet. Länsnykterhetsnämndernas insats i det öppna nykterhetsvårdsarbetet avses skola vara begränsad till rollen att lämna de kommunala nykterhetsnämnderna den vägledning och det stöd, varav dessa finner sig vara i behov.

Av det sagda följer att huvudparten av kostnaderna för den öppna nykterhetsvården måste falla på de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet. I proposition nr 158 anges att kommunernas kostnader för denna verksamhet f. n. med säkerhet överstiger 4 miljoner kronor. Denna siffra kommer självfallet att ytterligare stiga, om nu — såsom föreslås — nykterhetsvården avses skola undergå en avsevärd intensifiering. Socialstyrelsen har beräknat, att utgiftssumman för innevarande år, alltså redan innan denna expansion ännu knappast hunnit påbörjas, torde komma att belöpa sig till ca 4 250 000 kronor. Enligt vad departementschefen förutskickat torde kostnadssumman framdeles komma att ytterligare stiga för att inom en ej alltför avlägsen framtid komma att uppgå till det belopp om 5,5 miljoner kronor, varmed nykterhetskommittén på sin tid kalkylerat.

Statens bidrag till kommunernas kostnader för den nykterhetsvårdande verksamheten inskränker sig i huvudsak till det blygsamma statsbidrag, som nu maximalt kan uppgå till 1 500 kronor per år. Anslaget, varur detta bidrag

bestrides, utgör för löpande budgetår 350 000 kronor. Som detta anslag icke har förslagsanslags karaktär, har det — enligt vad i propositionen framhålles — dessutom visat sig ogörligt att under senare år till fullo utbetala de belopp, som författningsenligt kunnat utgå. Särskilt för de större och medelstora städernas del motsvarar statsbidraget endast en ringa bråkdel av kostnaderna.

Det är tydligt, att om den kommunala nykterhetsvården verkligen skall kunna erhålla det utrymme inom den framtida nykterhetspolitiken, som avses, staten avsevärt måste öka sitt stöd åt den nykterhetsvårdande verksamheten inom kommunerna. Utskottet har tidigare rent allmänt uttalat sitt gillande av tanken, att statsverket i betydande grad skall öka sina ekonomiska åtaganden i förhållande till nykterhetsvårdsorganen. Häri ligger också ett godkännande i princip av förslaget, att statsbidraget till kommunernas verksamhet skall underkastas en ej oväsentlig höjning.

Beträffande spørsmålet om statsbidragets storlek har delade meningar i ärendet givit sig till känna. Alkoholistsvårdsutredningen föreslog ett statsbidrag om 75 % av nykterhetsnämndernas kostnader. Till detta förslag har bl. a. socialstyrelsen anslutit sig. Nykterhetskommittén förordade för sin del, att statsbidraget skulle bestämmas till 80 %. Detta förslag vann ganska allmänt gillande vid remissbehandlingen. Från något håll har emellertid föreslagits en procentsats om 90 %, under det att från ett annat 50 % angivits som en lämplig avvägning. Som skäl för sistnämnda ståndpunkt åberopades bl. a., att nykterhetsvården liksom annan socialvård i första hand vore att betrakta som en kommunal angelägenhet. I alla avseenden borde därför förankringen i det kommunala medvetandet bibehållas. De i förevarande sammanhang motionsvis framförda yrkandena sammanfaller med nykterhetskommitténs ståndpunkt.

Kungl. Maj:t har efter en bedömning av skilda omständigheter kommit till den uppfattningen, att ett statsbidrag om 60 % — utan maximering till visst belopp — utgör det mått, varmed staten skäligen bör bidraga. Härtill kommer att samtidigt föreslagits, att staten fr. o. m. den 1 oktober 1955 helt skall övertaga betalningsansvaret för kostnaden för slutna vård av å allmän vårdanstalt tvångsvis intagna eller frivilligt ingångna alkoholmissbrukare. Denna kostnad uppgår f. n. till i runt tal 600 000 kronor. Vidare har förordats att utöver det till 60 % utgående statsbidraget ett efter helt andra grunder fixerat bidrag skall utgå till kommunerna, nämligen för de tillfälliga medhjälpare, som kommunal nykterhetsnämnd avses skola kunna knyta till sin verksamhet.

Spørsmålet om statsbidragets storlek är uppenbarligen en avvägningsfråga, varom delade meningar kan råda. Skäl kan onekligen anföras både för ett högre och ett lägre bidrag än det Kungl. Maj:t föreslagit. Också för utskottet måste rena skälighetsavväganden bli avgörande.

Först må då konstateras att ett statsbidrag av den storleksordning, som i propositionen förordas, väsentligt överstiger det bidrag som nu för samma ändamål kan utgå. Detta åskådliggöres icke minst genom en jämförelse mellan vad kommunerna nu erhåller av staten för en kostnad av i runt tal

4 miljoner kronor och vad de kommer att erhålla vid förhöjt statsbidrag för samma kostnad. Nu utgående statsbidrag utgör som nyss nämnts 350 000 kronor. Härvid är vidare att märka att detta anslag jämväl avser vissa kostnader för anstaltsvård, vilka kostnader enligt propositionen helt skall ersättas av statsmedel. Med ett statsbidrag om 60 % kommer kommunerna att få 2 400 000 kronor av sina ifrågavarande kostnader ersatta. Som det nya anslaget dessutom avses skola få förslagsanslags karaktär, kan kommunerna framgent räkna med att verkligen utfå det bidrag, som författningsmässigt fastställts.

Sannolikt torde ett sålunda förhöjt statsbidrag — och härmed har departementschefen synbarligen räknat — komma att innebära en ej ringa stimulans för kommunerna att livligare engagera sig till förmån för den nykterhetsvårdande verksamheten. Utskottet ansluter sig för sin del till Kungl. Maj:ts förslag, att statsbidraget nu bestämmes till 60 % av kommunens kostnader. Vad i motionerna I: 487 och II: 626 samt I: 488 och II: 627 hemställts i nu aktuella hänseende kan alltså av utskottet ej tillstyrkas.

Vad beträffar frågan vilka kostnader, som avses skola i förevarande ordning vara ersättningsgilla, har departementschefen uttalat, att kommun liksom f. n. bör kunna erhålla ersättning för samtliga de skilda slag av kostnader, som erfordras för fullgörande av de uppgifter, vilka enligt gällande författningar åligger nykterhetsnämnd. Då det som huvuduppgift åvilar nykterhetsnämnd att vidtagna åtgärder för att återföra en alkoholmissbrukare till ett nyktert liv, är det tydligt, att ramen för de ersättningsgilla kostnaderna är synnerligen vid. Kostnaden för *varje åtgärd*, som i angivna syfte vidtages och som av lagstiftningen tillstodjes, blir nämligen ersättningsgill. Undantag gäller dock för de fall, att kostnaden i annan ordning ersättes av statsverket.

Utskottet har intet att erinra mot den förenkling av statsbidragsgivningen, som ernås genom att kostnaden för slutna vård helt övertages av statsverket och tillstyrker således Kungl. Maj:ts förslag, att kommunerna fr. o. m. den 1 oktober 1955 befrias från nämnda vårdkostnad. Denna befrielse gäller enligt förslaget såväl de tvångsvis intagna som dem, vilka frivilligt ingått på anstalt.

Ej heller i övrigt har utskottet funnit anledning till invändning mot de grunder för statsbidragsgivningen, som departementschefen i olika enskildheter framlagt.

Till det nu avhandlade avsnittet ansluter sig frågan om kommunernas förseende med tillfällig hjälp under de närmaste övergångsåren av det friare försäljningssystemet. Vad departementschefen härutinnan förordad har på något undantag när vunnit utskottets gillande. Som departementschefen funnit måste frivilliga hjälpkrafter inom det öppna vårdarbetet komma att bli ett på många håll både nödvändigt och samtidigt värdefullt komplement till den fasta personalens insatser. Det är nämligen att förvänta, att de fasta

funktionärerna åtminstone under den nya lagstiftningens begynnelsekedde kommer att få vissa svårigheter att ensamma möta de nya anspråk, som lagstiftningen kommer att ställa. De skulle otvivelaktigt vinna en avsevärd lättning i arbetsbördan, om de sålunda frigjordes från sådana åligganden av enklare art, som lämpligen kunde anförtros åt frivilliga hjälpkrafter. Härigenom kunde de fasta funktionärerna tänkas bli i stånd att ägna mer tid, förutom åt själva det administrativa uppbyggnadsarbetet, åt de mer komplicerade vårdfall, som eljest ej med tillbörlig omsorg bleve uppmärksammade. Organisationen hos nykterhetsnämnderna kunde på så sätt göras elastisk, innan läget inom nykterhetsvården erhållit den stabilitet, att organisationen kunde förlänas en fastare utformning. Men värdet av de tillfälliga hjälpkrafterna inskränker sig ej enbart till fördelen, att viss avlastning av arbetsbördan vinnes. Som vid remissbehandlingen påpekats ligger betydelsen av detta delvis nya inslag i nykterhetsvårdsarbetet kanske framför allt däri, att det är väl ägnat att föra ut kunskapen om nykterhetsvårdens mål och medel till en vidare krets än tillförne. Man kan måhända hysa förhoppning om, att personer inom organisationslivet, vilka blir intresserade av nykterhetsvårdsarbetet, kommer att personligen söka hjälpa kamrater, som är på väg att bli offer för sitt alkoholbruk, utan att nykterhetsnämnd behöver anlitas eller direkta ingripanden av sådan nämnd vidtagas.

Vad departementschefen yttrat om dessa hjälpkrafterns arbetsuppgifter, deras rekrytering och utbildning föranleder ingen erinran från utskottets sida.

I propositionen har föreslagits att de frivilliga medhjälparna skall erhålla viss ersättning för sin verksamhet. Förslaget härom har erhållit den konstruktionen, att kommunen fritt äger bestämma ersättningens storlek men av statsverket blott äger gottskriva sig 10 kronor för första månaden och 5 kronor för varje följande månad; de angivna beloppen hänför sig till varje individuellt vårdfall. Att statsverkets bidragsskyldighet inskränkts till nu nämnda belopp sammanhänger givetvis därmed, att motsvarande gäller inom den öppna kriminalvården. Sålunda äger övervakare över villkorligt dömda enligt kungörelse den 1 oktober 1943 angående bestridande av kostnader för övervakning av villkorligt dömda att för övervakningsuppdraget åtnjuta ersättning av allmänna medel med 10 kronor för första månaden och 5 kronor för varje följande. Samma ersättning utgår enligt kungörelsen den 17 november 1944 angående bestridande av kostnader för tillsyn över villkorligt frigivna. Och enligt kungörelsen den 29 juni 1950 angående bestridande av kostnader för tillsyn över dem, som utskrivits på prov från anstalt för verkställighet av ungdomsfängelse, förvaring eller internering, m. m., tillämpas enahanda ersättningsgrunder för dem, som förordnats till tillsynsmän för i kungörelsen avsedd kategori provutskrivna. Nu utgående anslag till övervakning av villkorligt dömda samt till tillsyn över villkorligt frigivna m. fl. uppgår till 500 000 kronor.

I motionsvis framförda yrkanden har nu gjorts gällande att den sålunda av Kungl. Maj:t förordade ersättningen vore för låg. Man har också för-

menat, att ersättningen till de frivilliga medhjälparna i stället borde hänföras till de kostnader, för vilka nykterhetsnämnderna skulle erhålla statsbidrag med 60 % av sina kostnader. Vidare har hemställts om en översyn av bestämmelserna rörande arvoden till övervakare såväl inom nykterhetsvården som på andra vårdområden.

Gentemot dessa yrkanden må först framhållas att ifrågavarande ersättning givetvis ej har karaktären av arvode för utfört arbete. I så fall finge man otvivelaktigt räkna med avsevärt högre belopp än vad man t. ex. i motionerna föreslagit. Ersättningen avser uppenbarligen endast gottgörelse för diverse utgifter, som uppkommit i anledning av uppdraget, t. ex. kostnader för spårvagns- och bussresor, för frimärken etc. I de fall utgifterna ej skulle täckas av de månatliga ersättningarna — vilket de dock merendels torde göra — lär man kunna utgå ifrån, att nykterhetsnämnderna med ytterligare medel håller vederbörande skadeslös. Som departementschefen uttalat är nämligen nykterhetsnämnderna oförhindrade att utbetala högre belopp än vad som utgår av statsmedel. För vad nykterhetsnämnderna sålunda kan komma att gälda utöver 10 kronor för första månaden och 5 kronor för varje följande blir de självfallet icke berättigade till statsbidrag.

Vad departementschefen anfört såsom motiv för förslaget att fastställa statsbidraget till nyss angivna belopp per månad finner utskottet fullt bärande. Det kan nämligen knappast anses tillrådligt att på nykterhetsvårdens speciella vårdområde införa högre ersättningsgrunder än vad som gäller inom den härutinnan i huvudsak närbesläktade kriminalvården. Med fog skulle i så fall otvivelaktigt kunna göras gällande, att också ersättningarna inom denna vårdgren borde i motsvarande mån höjas. Huruvida det i och för sig föreligger anledning att nu uppräknade de ersättningar, som utgår till övervakare för villkorligt dömda etc., undandraget sig utskottets bedömande. Nämnas må endast att vederbörande departementschef så nyligen som vid senaste budgetbehandling (andra huvudtiteln, punkterna 45 och 46) avvisat ett förslag om viss höjning av arvoden till övervakare m. m. Utskottet ansluter sig följaktligen till Kungl. Maj:ts förslag, att statsverkets bidrag till ersättningar åt frivilliga medhjälpare bestämmas i överensstämmelse med vad som gäller inom kriminalvården. Av detta ställningstagande följer att utskottet ej kan tillstyrka bifall till vad i motionerna I: 489 och II: 628 samt II: 591 föreslagits på förevarande punkt. — Vad så beträffar frågan om översyn av förefintliga regler om arvoden till övervakare inom socialvården över huvud är det utskottet angeläget att understryka, att, därest en sådan översyn kommer till stånd, också nykterhetsvården bör innefattas däri. Däremot har utskottet ej funnit anledning att direkt tillstyrka det i motionerna I: 488 och II: 627 resta kravet på att sådan översyn omedelbart verkställas. Genom vad utskottet i nu förevarande sammanhang förordat beträffande ersättningar till frivilliga medhjälpare föres onekligen likformigheten i fråga om ersättningsgrunder mellan olika vårdområden ett steg vidare. Önskvärt är givetvis att på andra jämförbara vårdområden ersättningsfrågan bringas till en motsvarande lösning, allteftersom lagstiftningen på dessa områden underkastas

revision. Det torde emellertid kunna förväntas, att Kungl. Maj:t utan att riksdagen föranleder därtill har sin uppmärksamhet riktad på denna angelägenhet.

Departementschefen har i sammanhang med förevarande ersättningsfråga uttalat, att ersättning icke bör utgå till ledamot av nykterhetsnämnd, som fullgör övervakningsuppdrag. På denna punkt är utskottet emellertid av annan mening. Någon anledning, varför nykterhetsnämndsledamot, som åtager sig sådant uppdrag, ej skulle bli ersättningsberättigad, har i propositionen ej redovisats. För utskottet framstår det som i hög grad önskvärt, att också ledamöterna av nykterhetsnämnd tager aktiv del i själva vårdarbetet. På åtskilliga håll torde svårighet måhända kunna uppstå att knyta tillfälliga medhjälpare till verksamheten. I sådana fall lär i främsta rummet nykterhetsnämndsledamöterna själva böra komma i fråga för vissa enklare vårduppgifter. Att dessa då ej skulle kunna påräkna gottgörelse för sina utgifter, måste onekligen te sig stötande och kanske till och med avhålla dem från att engagera sig för verksamheten. Utskottet föreslår således, att statsbidrag jämväl skall kunna utgå för ersättning, som utbetalats till ledamot av nykterhetsnämnd, som fullgör övervakningsuppdrag o. d. Undantag bör dock gälla för ledamot, som åtnjuter särskilt arvode.

Slutligen vill utskottet understryka vikten av att ej alltför många uppdrag samlas på en och samma hand.

I fråga om uppskattningen av medelsbehovet har utskottet ej funnit anledning till erinran. Ej heller i övrigt föreligger skäl till anmärkning mot vad Kungl. Maj:t under förevarande avsnitt föreslagit.

Under åberopande av det anförda och då anslagsberäkningarna således ej givit utskottet anledning till erinran får utskottet hemställa, att riksdagen måtte

A) — med avslag å vad i motionerna I: 487 och II: 626 samt I: 488 och II: 627 härutinnan hemställts — godkänna ovan förordade förslag att statsbidraget till kommunerna för deras allmänt nykterhetsvårdande verksamhet bestämmas till 60 % av nykterhetsnämndernas kostnader;

B) — med avslag å vad i motionerna II: 591 samt I: 489 och II: 628 härutinnan hemställts — godkänna förslaget att statsbidraget till kommunernas kostnader för frivilliga medhjälpare bestämmas för varje vårdfall till 10 kronor för första och 5 kronor för varje följande månad;

C) i övrigt godkänna ovan förordade grunder för understöd åt kommunerna för deras nykterhetsvårdande verksamhet;

D) till *Understöd åt kommunala nykterhetsnämnder* för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 750 000 kronor; samt

E) avslå motionerna I: 488 och II: 627, såvitt rör frågan om översyn av gällande föreskrifter om arvoden till övervakare inom särskilda vårdområden.

II. LÄNSNYKTERHETSÄMNDERNA.

Nuvarande förhållanden.

Personalorganisationen hos länsnykterhetsnämnderna består f. n. av en heltidsanställd *ombudsman* i lönegraden Ce 25 hos envar av femton nämnder. Hos länsnämnden i vart och ett av övriga län finnes en deltidsanställd *ombudsman* med arvode. Enligt instruktionen för länsnykterhetsnämnderna må högre arvode än 325 kronor icke utgå utan Kungl. Maj:ts medgivande. Sedan den 1 juli 1952 har beviljats tillägg med 20 % på arvodesbeloppen. Fördelningen på de olika arvoden bestämmas av socialstyrelsen.

Frågan om personal till skrivhjälp åt länsnykterhetsnämndernas *ombudsmän* är ej närmare reglerad. Ingen av länsnämnderna har till sitt förfogande annat än tillfälliga biträden för utförande av skrivarbeten. Statsverkets kostnader för dessa biträden har de senaste åren belöpt sig till i genomsnitt 50 000 kronor per år.

Anslaget till länsnykterhetsnämnderna uppgår för innevarande budgetår till 544 000 kronor, varav 399 000 kronor avser avlöningar och 145 000 kronor omkostnader.

Länsnykterhetsnämndernas medelsbehov budgetåret 1954/55.

1. Avlöningar.

Yrkanden.

Som nyss nämnts har till Länsnykterhetsnämnderna: Avlöningar för innevarande budgetår anvisats ett förslagsanslag av 399 000 kronor. Anslaget för budgetåret 1952/53 utgjorde 310 000 kronor. Nettoutgifterna sagda år belöpte sig till 372 594 kronor.

I. *Socialstyrelsen* (skr. 25/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 454 000 kronor på sätt framgår av följande uppställning.

	Ökning
1. Årsarvoden till ordförande och vissa andra ledamöter samt dag-arvoden till ordförande, ledamöter och suppleanter	66 000
2. Omorganisation:	
a) 23 nykterhetsvårdskonsulenter i Ce 27 i st. f. 15 ombudsmän i Ce 25 och 8 deltidsanställda ombudsmän med arvode	112 833
b) 5 assistenter i Ce 23	69 108
c) Arvodeshöjning till en deltidsanställd tjänsteman (konsulent)	2 600
d) 24 kanslibiträden i Ce 11 och 1 skrivbiträde i Ce 4 i st. f. tillfällig skrivhjälp	143 964
e) Ev. löneklassuppflyttningar på grund av sneddnig	14 000
3. Löneklassuppflyttningar	4 569
4. Vikarier och övertidsersättning	40 926

II. *Norrbottens distrikt av svenska nykterhetsvårdsförbundet* (skr. 19/12 1953) hemställer, att länsnykterhetsnämnden i Norrbottens län måtte erhålla personalförstärkning med en assistent för att nöjaktigt kunna bidra till effektiviseringen av nykterhetsvården i de svårarbetade tornedalskommunerna.

Motiv.

I. 1) Av anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar disponeras 27 000 kronor till årsarvoden till ordförande och vissa andra ledamöter och 7 000 kronor till dagarvoden till ordförande och andra ledamöter samt suppleanter för dem. Vid en utökad personalorganisation och ett effektivare arbete från dennas sida får man räkna med större krav även på själva länsnykterhetsnämnderna med större insatser, särskilt av ordförandena, och tätare sammanträdesordning. Årsarvodena bör därför höjas till förslagsvis i genomsnitt 2 500 kronor per länsnykterhetsnämnd, vilket innebär ett medelsbehov av 60 000 kronor. Dagarvodet till ledamot eller suppleant föreslås höjt från 15 kronor till 30 kronor per sammanträde. Om varje länsnykterhetsnämnd beräknas hålla tio sammanträden per år, uppgår årskostnaden till 43 500 kronor, vilket synes böra avrundas till 40 000 kronor. Medelsbehovet å anslagsposten beräknas sålunda till $(60\,000 \div 40\,000) 100\,000$ kronor.

2) Behovet av personal vid en fullt utbyggd länsnykterhetsnämndsorganisation beräknas i enlighet med vad som framförts i yttrandet över nykterhetskommitténs förslag eller till 23 nykterhetsvårdskonsulenter i Ce 27, 22 assistenter i Ce 23, 24 kanslibiträden i Ce 11 och 10 skrivbiträden med avlöning enligt befordringsgången. Med hänsyn till de uppgifter, som nu åvilar länsnykterhetsnämnderna, och till att ytterligare krav kommer att ställas på dessa i fråga om direkt nykterhetsvård, medverkan vid uppbyggandet av den kommunala nykterhetsnämndsorganisationen, utbildning av och tillsyn över frivilliga medhjälpare m. m. bör upprustning ske av länsnykterhetsnämndsorganisationen redan från och med budgetåret 1954/55. Det torde emellertid icke låta sig göra att omedelbart genomföra utbyggnaden i hela den nyss angivna omfattningen. Bl. a. lär det icke vara möjligt att på en gång eller inom loppet av ett budgetår tillsätta 30 nytillkommande konsulent- och assistenttjänster med kompetenta personer. Med hänsyn härtill föreslås, att uppbyggandet av länsnykterhetsnämndsorganisationen påbörjas under budgetåret 1954/55 genom följande åtgärder.

a) Hos samtliga länsnykterhetsnämnder utom den i Gotlands län inrättas tjänster som nykterhetsvårdskonsulenter i Ce 27. Dessa tjänster ersätter de befintliga 15 ombudsmannatjänsterna i Ce 25 och 8 arvodestjänster som ombudsmän med deltidstjänstgöring.

b) Hos länsnykterhetsnämnderna i Stockholms, Östergötlands, Kalmar, Malmöhus och Älvsborgs län, som torde vara de mest arbetstyngda av länsnämnderna, inrättas därjämte assistenttjänster i Ce 23.

c) För länsnykterhetsnämnden i Gotlands län, som icke beräknas erhålla heltidsanställd konsulent, uppräknas arvodet till deltidsanställd tjänsteman med 2 600 kronor till 5 000 kronor, varigenom utsikterna att erhålla en välkvalificerad kraft bör ökas. Även denne befattningshavare föreslås erhålla titeln nykterhetsvårdskonsulent. Förslaget är framlagt under förutsättning, att någon sammanslagning av denna konsulenttjänst med socialvårdskonsulenttjänsten för Gotland icke kommer till stånd.

d) För kansliarbete av olika slag inrättas hos samtliga länsnykterhetsnämnder kanslibiträdestjänster i Ce 11. Hos länsnykterhetsnämnden i Malmöhus län, vars expedition visat sig vara särskilt arbetstyngd, inrättas jämväl en tjänst som skrivbiträde i befordringsgången. Denna beräknas under budgetåret 1954/55 komma att avlönas enligt löneklass 4. Kanslibiträdes- och skrivbiträdestjänsterna ersätter den arvoderade skrivhjälp, som nu användes och som under budgetåret 1953/54 beräknas draga en kostnad av 57 000 kronor.

e) Vid beräkningen av kostnadsökningen under a) har avlöningen till konsulenterna överlag beräknats enligt löneklass 27. Man torde kunna förutse, att de nuvarande ombudsmännen i Ce 25 kommer att anmäla sig som sökande till de föreslagna nya konsulenttjänsterna. Åtta av dessa ombudsmän innehar nu en sådan löneklassplacering, att de, om de förordnas till konsulenter, kan påräkna särskild löneklassplacering enligt sneddningsregeln. Den härigenom uppkommande merkostnaden beräknas maximalt till 14 000 kronor under budgetåret 1954/55. Anslaget bör höjas med detta belopp, då eljest posten till avlöningar till icke-ordinarie personal kan bli otillräcklig.

3) På grund av löneklassuppflyttningar beräknas nio av de nuvarande heltidsanställda ombudsmännen erhålla löneökning med tillhoppa 4 569 kronor.

4) Till avlöning till semestervikarier beräknas åtgå tillhoppa 53 881 kronor. Härutöver måste medel beräknas till sjukvikarier och till eventuella övertidsersättningar. Behovet av medel för dessa ändamål uppskattas till 11 110 kronor. Hela behovet av medel för avlöning till vikarier och för övertidsersättning beräknas sålunda uppgå till 65 000 kronor. Av i staten för budgetåret 1953/54 anvisade medel beräknas ett belopp av 24 074 kronor för avlöning till vikarier. Ökningen uppgår sålunda till 40 926 kronor.

I enlighet med vad nu anförts har förevarande anslag sålunda beräknats till 853 000 kronor, varav *förslagsvis* 100 000 kronor (+ 66 000) avser arvodet och särskilda ersättningar, 492 700 kronor (+ 222 500) avser avlöningar till icke-ordinarie personal samt *förslagsvis* 260 300 kronor (+ 165 500) rörligt tillägg.

2. Omkostnader.

Yrkande.

Socialstyrelsen (skr. 25/8 1953) hemställer, att anslaget höjes med 174 000 kronor.

	Utgifter 1952/53	Anslag 1953/54	Förslag	Ökning
1. Sjukvård m. m.	891	1 000	4 000	3 000
2. Reseersättningar	70 607	72 000	140 000	68 000
3. Expenser, hyror m. m.	74 793	72 000	175 000	103 000
			Summa	174 000

Motiv.

1) Belastningen å anslagsposten till sjukvård under budgetåret 1952/53 hänför sig till en personalorganisation på 15 personer. Med en personalorganisation på 53 personer, som föreslagits under föregående anslag, torde posten böra höjas till 4 000 kronor.

2) Anslagsposten till reseersättningar har under flera budgetår visat sig otillräcklig. Brist på medel har i själva verket begränsat ombudsmännens möjlighet att giva de kommunala nykterhetsnämnderna råd och hjälp och att aktivt deltaga i det nykterhetsvårdande arbetet i länen. Om anslagsposten sålunda är otillräcklig redan med nuvarande organisation, blir ökning av densamma än mera nödvändig i samband med den föreslagna upprustningen av länsnykterhetsnämnderna. Styrelsen har i sitt förenämnda yttrande över nykterhetskommitténs förslag uppskattat behovet av medel till reseersättningar vid en fullt utbyggd länsnykterhetsnämndsorganisation till 175 000 kronor för år. Med den begränsade organisation, som beräknas komma till stånd under budgetåret 1954/55, synes man kunna uppskatta behovet av medel till reseersättningar, avseende länsnämndernas reguljära verksamhet, till 125 000 kronor.

Sedan länsnykterhetsnämndernas tillkomst år 1939 har representanter för dessa nämnder tre gånger varit kallade till socialstyrelsen för överläggningar rörande verksamheten. Senast ägde en sådan konferens rum år 1949. Länsnämndernas ledamöter och ombudsmän har ett starkt behov av att komma samman för överläggningar och informationer. Helst borde möjlighet finnas för en årlig sådan sammankomst. Uppenbart är, att särskilda skäl föreligger för en konferens under budgetåret 1954/55, då en avsevärd upprustning av nykterhetsvården beräknas taga sin början. Styrelsen föreslår därför, att medel beräknas för en sådan konferens. Om man utgår från att, förutom tjänstemännen, två representanter för varje länsnykterhetsnämnd kommer att deltaga, exempelvis ordföranden och läkarledamoten, beräknas kostnaden för en sådan konferens under två dagar icke komma att överstiga 15 000 kronor. Socialstyrelsen hemställer, att medel beräknas härför. Behovet av medel till reseersättningar kommer då att uppgå till 140 000 kronor.

3) I sitt yttrande över nykterhetskommitténs betänkande har styrelsen uppskattat det normala årsbehovet av medel till expenser, hyror m. m. för en fullt utbyggd länsnykterhetsnämndsorganisation till 145 000 kronor. De löpande kostnaderna under budgetåret 1954/55, då länsnämnderna beräknas ha en något begränsad organisation, bör bli något lägre. Med hänsyn till, bl. a., att det kan visa sig fördelaktigt att redan från början söka erhålla lokaler för den organisation, som beräknas komma till stånd något år senare, torde behovet ej böra skattas lägre än till 125 000 kronor. Härtill kommer behovet av kontorsutrustning för den utökade organisationen, såsom möbler, armatur, skrivmaskiner m. m. Styrelsen har beräknat behovet för sådant ändamål till 50 000 kronor. Medelsbehovet för expenser, hyror m. m. uppgår sålunda till 175 000 kronor.

Departementschefen.

Enligt departementschefens mening får behovet av upprustning av länsnykterhetsnämnderna ses mot bakgrunden av rådande brister i nuvarande organisation och den ansvällning av arbetsbördan, som sannolikt kommer att följa av bl. a. lagstiftningens omläggning. Departementschefen yttrar i det följande: »Att dylikt behov föreligger har så gott som genomgående vitsordats. Själv har jag i ett tidigare avsnitt uttalat, att en upprustning av den öppna nykterhetsvården jämväl måste taga sikte på länsnykterhetsnämnderna. I förevarande sammanhang återstår följaktligen att bestämma, hur denna upprustning lämpligen bör komma till stånd.

Det får sägas ligga i sakens natur, att härvid i första hand länsnykterhetsnämndernas personella resurser bör avsevärt förbättras. Nykterhetskommittén har i det hänseendet föreslagit en tämligen vidlyftig organisation av länsnykterhetsnämnderna. Enligt förslaget skulle varje länsnykterhetsnämnd utrustas med en kanslichef. Inom flertalet nämnder skulle dessutom finnas en konsulent och hos åtskilliga nämnder en assistent. Härtill kommer biträdespersonal. Denna organisation bygger emellertid på förutsättningen, att länsnykterhetsnämnderna skulle i ej obetydlig omfattning taga befattning jämväl med utskänkningsärenden. Som jag nyss yttrat avses utredningen i dessa ärenden icke skola anförtros åt länsnykterhetsnämnderna. Den generella förstärkningen bör därför kunna väsentligt inskränkas i förhållande till vad nykterhetskommittén föreslagit.

Arbetsuppgifternas begränsning till det rent nykterhetsvårdande området motiverar, att länsnykterhetsnämndernas ledande tjänsteman är en person med insikter om och erfarenhet på detta område. Detta krav fylles av de tjänstemän, som enligt nuvarande organisation är länsnykterhetsnämndernas ombudsmän. Det synes mig därför rimligt, att dessa tjänstemän bildar stommen i den framtida organisationen. Som av den tidigare lämnade redogörelsen framgår, är emellertid ej samtliga ombudsmän heltidsanställda. Ej mindre än nio länsnykterhetsnämnder sysselsätter sålunda endast deltidsanställda ombudsmän med arvoden, som måste betecknas som relativt blygsamma. I betraktande av nu nämnda omständigheter och då ombudsmännen dessutom utgör länsnykterhetsnämndernas *hela* kontorspersonal, kan det med fog göras gällande, att personalutrustningen, redan med de anspråk som nykterhetsvården i dagens läge kan ställa, är långt ifrån tillfredsställande.

Som första åtgärd i syfte att förstärka länsnykterhetsnämnderna synes det mig erforderligt, att varje länsnykterhetsnämnd — med undantag för länsnykterhetsnämnden i Gotlands län — får en heltidsanställd tjänsteman med en ställning i huvudsak motsvarande den nuvarande ombudsmannens. Av effektivitetshänsyn anser jag det icke tillrädligt att, som alkoholstvarsutredningen föreslagit, mindre län sammanslås till ett distrikt med gemensam tjänsteman. Detta förslag har för övrigt väckt stark kritik, särskilt från de berörda organen. Länsnykterhetsnämndernas heltidsanställda tjänsteman bör i enlighet med vad socialstyrelsen förordnat erhålla tjänstebeteck-

ningen nykterhetsvårdskonsulent. Några formella kvalifikationer anser jag icke böra uppställas för innehav av sådan befattning, även om det är önskvärt, att konsulenten examinerats från socialinstitut. Ingående praktisk erfarenhet av nykterhetsvårdsarbete bör han givetvis ha förvärvat. Då nykterhetsvårdskonsulenternas arbetsuppgifter på det hela taget sammanfaller med de nuvarande ombudsmännens, torde de böra placeras i samma lönegrad som dessa, således i Ce 25. Denna löneställning fixerades genom statsmakternas beslut så sent som 1952, och någon särskild anledning att nu ompröva densamma föreligger enligt min mening icke. Årsarvodet till den i Gotlands län anställde nykterhetsvårdskonsulenten torde böra bestämmas till 4500 kronor. Samtliga nu föreslagna nya befattningar bör inrättas redan under nästkommande budgetår.

Det är emellertid tydligt, att länsnykterhetsnämnderna för att kunna bli de funktionsdugliga organ, som avses, måste tillföras ytterligare kvalificerad arbetskraft. De riktlinjer, som socialstyrelsen härutinnan uppdragit, synes i huvudsak böra följas. Sålunda bör särskilda assistenttjänster inrättas vid flertalet länsnykterhetsnämnder. I länsnämndsområden, där arbetsuppgifterna med hänsyn till folkmängdens storlek måste bli särskilt krävande, torde det bli erforderligt med två sådana tjänster. Så är fallet med länsnykterhetsnämnderna i Stockholms, Östergötlands, Malmöhus och Älvsborgs län. I mindre folkrika län — Gotlands, Uppsala, Kronobergs, Blekinge, Hallands och Jämtlands län — synes däremot nu ifrågavarande tjänster helt kunna undvaras. Jag föreslår således, att sammanlagda antalet assistentbefattningar vid fullt utbyggd länsnämndsorganisation bestämmas till 22. Assistenternas huvudsakliga arbetsuppgift bör vara att under konsulentens ledning biträda i såväl vårdarbetet som i arbete av administrativ och expeditionell natur. För behörighet till assistenttjänst bör ej krävas någon formell kompetens. Däremot bör fordras, att befattningshavaren besitter tidigare erfarenhet av social verksamhet, företrädesvis inom nykterhetsvården.

I och för sig hade det varit önskvärt, om länsnykterhetsnämnderna kunnat fullt utrustas med personal redan instundande budgetår, men som socialstyrelsen påpekat, är det knappast möjligt att redan då besätta samtliga de tjänster, vars inrättande nu föreslagits. För egen del håller jag före, att det ej heller är nödvändigt att på detta tidiga stadium fullt utrusta länsnykterhetsnämnderna. Assistenttjänster bör därför tillsvidare inrättas endast hos de länsnykterhetsnämnder, som är mest arbetstyngda. Jag syftar härvid på länsnykterhetsnämnderna i Stockholms, Östergötlands, Kalmar, Malmöhus och Älvsborgs län samt förordar, att i första hand dessa län kommer i fråga för de nya assistenttjänsterna, vilka tillsvidare torde böra placeras i lönegrad Ce 17. Tidpunkten för inrättande av de återstående sju ton tjänsterna torde få prövas i samband med budgetarbetet under följande år.

Av vad jag tidigare anfört framgår, att någon fast anställd biträdespersonal f. n. ej ingår i länsnykterhetsnämndernas personalorganisation. Länsnämnderna har hittills fått nöja sig med tillfällig skrivhjälp, för vilket ändamål

ett genomsnittligt årligt belopp om sammanlagt 50 000 kronor stått till förfogande. Det är emellertid uppenbart, att detta är en väsentlig brist i organisationen. Behovet av biträdespersonal synes mig så angeläget, att detsamma redan i begynnelseskedet av uppbyggnadsarbetet bör bli i huvudsak tillgodosett. Med hänsyn till arten av de arbetsuppgifter, som bör åvila biträdespersonalen, bör det vara tillfyllest att denna genomgående utgöres av skrivbiträden i reglerad befordringsgång. En sådan tjänst bör redan fr. o. m. nästkommande budgetår inrättas vid varje länsnykterhetsnämnd. Som socialstyrelsen framhållit, torde det dessutom vara erforderligt att fr. o. m. samma budgetår inrättas ytterligare en biträdestjänst hos länsnykterhetsnämnden i Malmöhus län, vars expedition visat sig vara särskilt arbetsstyngd. Vid fullt utbyggd personalorganisation hos länsnykterhetsnämnderna torde man få räkna med att ännu ett tiotal biträdestjänster i befordringsgången erfordras. Dessa synes mig emellertid icke böra inrättas förrän längre fram.»

Under hänvisning till vad departementschefen i ärendet anført föreslår Kungl. Maj:t riksdagen att godkänna de grunder för länsnykterhetsnämndernas utbyggnad, som innefattas i vad departementschefen i ämnet anført, att godkänna följande avlöningstat för länsnykterhetsnämnderna att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	64 800
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	470 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	215 200
	<hr/>
	Summa förslagsanslag kronor 750 000;

att under elfte huvudtiteln för budgetåret 1954/55 anvisa:

- 1) till *Länsnykterhetsnämnderna*: *Avlöningar* ett förslagsanslag av 750 000 kronor;
- 2) till *Länsnykterhetsnämnderna*: *Omkostnader* ett förslagsanslag av 319 000 kronor.

Motioner.

I likalydande motionerna I: 446 och II: 578 hemställes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t framför såsom angeläget, att tjänsten vid länsnykterhetsnämnden på Gotland sammanlägges med de arvoderade tjänsterna som fattigvårds- och barnavårdskonsulent och skyddskonsulent och att därmed en heltidsanställd tjänsteman erhålles för dessa arbetsuppgifter.»

I motionerna I: 470 och II: 605, som likaledes är likalydande, yrkas »att riksdagen utöver i Kungl. Maj:ts proposition nr 158/1954 föreslagna grunder

för länsnykterhetsnämndernas utbyggnad och avlöningsstat för dessa nämnder måtte besluta, att en assistenttjänst fr. o. m. budgetåret 1954/55 inrättas jämväl vid länsnykterhetsnämnden i Norrbottens län, samt att förslagsanslaget för avlöningar vid länsnykterhetsnämnderna i anslutning därtill höjes i erforderlig utsträckning».

I likalydande motionerna I: 488 och II: 627 hemställes att riksdagen måtte besluta »att 12 nykterhetsvårdskonsulenter hos de mest arbetsbetungade länsnykterhetsnämnderna placeras i lönegraden Ce 27 och de övriga i Ce 25, att de fem föreslagna assistentbefattningarna placeras i Ce 19.»

I likalydande motionerna I: 489 och II: 628 yrkas att tolv nykterhetsvårdskonsulenter hos de mest arbetsbetungade länsnykterhetsnämnderna placeras i 27:e lönegraden och de övriga (med undantag för Gotlands län) i 25:e lönegraden, att assistenterna till dessa konsulenter placeras i 20:e lönegraden samt att varje länsnykterhetsnämnd utrustas med ett kanslibiträde i 11:e lönegraden, samt att därest sålunda föreslagna lönegradsplaceringar av länsnykterhetsnämndernas personal icke nu kunna godtagas riksdagen på grund av nykterhetsvårdens helt nya arbetsförutsättningar måtte avstå från att taga *definitiv* ställning till löne- och organisationsfrågorna avseende denna personal och samtidigt begära en så skyndsamt översyn av dessa frågor, att förslag i ämnet kan framläggas för 1955 års riksdag.

I motionen II: 629 yrkas »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslå att länsnykterhetsnämnderna tilläggs tjänstebrevsrätt eller att riksdagen ville uttala sig för att sådan rätt tilläggas dessa nämnder.»

Utskottet.

Då länsnykterhetsnämnderna år 1938 tillskapades, angavs deras uppgifter i första hand vara att stå de kommunala nykterhetsnämnderna till tjänst med råd och anvisningar. Den individuellt inriktade vården däremot vore de kommunala nykterhetsnämndernas huvuduppgift. I denna av ålder bestående arbetsfördelning mellan de båda slagen av nämnder föreslås ej nu någon ändring. Detta framgår icke minst av vad departementschefen härutinnan anför i proposition nr 159. I denna lämnas nämligen en schematisk beskrivning av den ställning, som tänkes skola tillkomma länsnykterhetsnämnderna inom den öppna nykterhetsvårdsorganisationen. Departementschefen betecknar det däri som uppenbart, att behovet av vägledning och stöd framdeles kommer att bli särskilt framträdande på grund av de nya, ömtåliga och omfattande arbetsuppgifter, som den reformerade lagstiftningen pålägger de kommunala nykterhetsnämnderna. För dessa måste det vara en värdefull tillgång att hos länsnykterhetsnämnderna kunna inhämta upplysning och råd om hur dess olika uppgifter inom nykterhetsvården borde handhas. Länsnykterhetsnämnderna borde också kunna spela en verksam roll vid själva organisationen av den kommunala nykterhetsvården. En annan viktig arbetsuppgift vore, att länsnämnderna fortlöpande gjorde sig underrättade om den

kommunala nykterhetsverksamheten. Skiljelinjen mellan kommunala nykterhetsnämnder och länsnykterhetsnämnder borde enligt departementschefens mening vara, att de förra intoge ställningen av nykterhetsvårdens primärorgan under det att de senare bleve samordnande och vägledande organ. Härav följde att relationen mellan nämnderna mindre finge karaktären av ett subordinationsförhållande än av samverkan för ett gemensamt mål.

Vad departementschefen sålunda anfört rörande länsnykterhetsnämndernas allmänna ställning har ej föranlett någon erinran från utskottets sida.

Det ligger i sakens natur, att den tillämnade intensifieringen av den öppna nykterhetsvårdsverksamheten avsevärt kommer att påverka länsnykterhetsnämndernas *arbetsbelastning*. Åt denna uppfattning har utskottet redan i det inledande avsnittet givit uttryck. Det är också i detta förhållande, som motiv nu föreligger att i ej ringa omfattning förstärka länsnämndernas personalorganisation. *Arten* av arbetsuppgifter avses däremot skola i huvudsak vara densamma som f. n.

Det har emellertid, bl. a. i vissa motioner, gjorts gällande, att länsnykterhetsnämnderna framdeles skulle komma att befatta sig med arbetsuppgifter, som saknade motsvarighet i vad nu gäller. Man har därvid särskilt åberopat förändret av ett anmärkningsregister, meddelandet av avstängningsbeslut och uppgiften att vara remissorgan i vissa ärenden. Vad först frågan om anmärkningsregistret beträffar må erinras att utskottet i sitt utlåtande nr 1 förordat, att det hos kontrollstyrelsen centralt förda registret åtminstone under nästkommande budgetår skall bestå. Dessutom torde böra uppmärksammas, att länsnämnderna redan f. n. ombesörjer en viss ej obetydlig registrering. Beträffande den ytterligare registrering, som framdeles kan komma att åvila länsnykterhetsnämnderna, torde kunna göras gällande, att denna ej behöver bli särskilt betungande. Departementschefen har nämligen i proposition nr 159 understrukit önskvärdheten av att registreringen inskränkes till vad som får anses oundgängligen nödvändigt för att tillgodose det med registreringen avsedda syftet. Det torde kunna förutsättas, att detta önskemål blir beaktat vid utformningen av de speciella föreskrifter rörande registreringen, som torde komma att utfärdas. Liknande synpunkter kan anföras i fråga om det nya institut, som utskottet föreslagit skola träda i stället för den nuvarande rätten att meddela beslut om avstängning. Länsnämnd skall enligt utskottets förslag i visst fall äga förbjuda alkoholmissbrukare att inköpa rusdrycker. Denna arbetsuppgift — som för övrigt efter generellt bemyndigande skall kunna delegeras till kommunal nykterhetsnämnd — kan alltså knappast betecknas som alldeles ny, då den ju utgör en direkt motsvarighet till avstängningsrätten. Det är dessutom tänkt, att det nya institutet skall tillämpas synnerligen restriktivt. Hur förstärkningen av länsnykterhetsnämnderna i sina enskildheter bör avvägbringas, finner utskottet därför icke f. n. böra påverkas av nu ifrågavarande utformning av arbetsuppgifterna.

Vad så beträffar det sätt, varpå upprustningen av länsnykterhetsnämnderna

bör genomföras, är utskottet ense med departementschefen, att varje länsnykterhetsnämnd — med undantag för länsnykterhetsnämnden i Gotlands län — redan från nästkommande budgetår bör utrustas med en heltidsanställd konsulent. I fråga om länsnykterhetsnämnden på Gotland föreslår departementschefen, att konsulenttjänsten där besättes med en deltidanställd arbetskraft med visst förhöjt arvode. Rörande denna tjänst har i motionerna I: 446 och II: 578 framhållits som angeläget, att tjänsten sammanlägges med de arvoderade tjänsterna som socialvårdskonsulent och skyddskonsulent så att en heltidsanställd tjänsteman erhålles för samtliga dessa tjänster. Enligt vad utskottet under hand erfarit är detta spörsmål f. n. föremål för Kungl. Maj:ts överbägande. I skrivelse så sent som den 13 mars innevarande år har länsstyrelsen i länet förordat en lösning av samordningsfrågan, som skulle innebära, att barna- och ungdomsvården samt mödrahjälpen komme att åvila barnavårdsassistenten, medan återstående socialvårdsuppgifter bleve förenade med nykterhetsvårdskonsulentens och skyddskonsulentens åligganden. Detta arrangemang vore enligt länsstyrelsens mening den för länets vidkommande bäst tänkbara ordningen. Skulle innehavaren av den sålunda sammanslagna befattningen likväl icke anses erhålla tillräcklig sysselsättning förordade länsstyrelsen att jämväl pensionsombudets arbetsuppgifter tillades honom. Utskottet vill för sin del rörande förevarande spörsmål uttala, att utskottet finner frågan vara väl värd Kungl. Maj:ts prövning. En sådan ordning bör givetvis eftersträvas, som mest effektivt gagnar de olika vårdgrenarnas berättigade intressen, även om viss merkostnad, som dock torde bli ringa, därigenom skulle uppstå.

I enlighet med vad departementschefen föreslagit bör länsnykterhetsnämnderna förses med den ytterligare personal, som i propositionen anges. Assistenttjänster bör således under instundande budgetår inrättas vid de fem länsnämnder, som av departementschefen särskilt omnämnts. Utskottet kan alltså icke tillstyrka, att såsom i motionerna I: 470 och II: 605 hemställts en assistenttjänst omedelbart tillföres också länsnykterhetsnämnden i Norrbottens län. Denna länsnämnd bör givetvis komma i fråga, då återstående av departementschefen föreslagna sjutton assistentbefattningar under påföljande år skall inrättas. Vid fullt utbyggd personalorganisation kommer assistenttjänsternas antal således att uppgå till 22. Länsnykterhetsnämnderna bör vidare utrustas med biträdespersonal av i propositionen föreslagen omfattning.

Som departementschefen uttalat bör ej några formella kompetenskrav uppställas vare sig för nykterhetsvårdskonsulenter eller assistenter, även om det är önskvärt, att dessa examinerats från socialinstitut. Det må i sammanhanget nämnas, att ej heller för socialvårdskonsulenter och skyddskonsulenter finnes stipulerade några dylika formella behörighetsvillkor.

I fråga om lönesättningen av de olika tjänsterna har i motionerna I: 488 och II: 627 samt I: 489 och II: 628 påfordrats viss högre lönegradsplacering än den av departementschefen föreslagna. Alternativt har i sistnämnda båda

motioner yrkats, att lönegradsfrågan ej måtte i nu förevarande sammanhang definitivt prövas utan att spørsmålet måtte underkastas skyndsam översyn för att sedermera föreläggas 1955 års riksdag. Enligt vad utskottet inhämtat pågår f. n. inom civildepartementet en utredning, avseende den lämpliga lönesättningen för bl. a. blivande nykterhetsvårdskonsulenter och assistenter. Denna utredning avses skola slutföras i så god tid att resultatet av densamma kan föreläggas 1955 års riksdag. Sedan utredningsresultatet framlagts torde det få ankomma på nästföljande års riksdag att i sedvanlig ordning taga slutgiltig ställning till lönefrågan. Vad angår budgetåret 1954/55 tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag. Beträffande biträdespersonalen delar utskottet departementschefens uppfattning, att denna t. v. bör utgöras av skrivbiträden i reglerad befordringsgång. Huruvida de framtida arbetsuppgifterna kan motivera en annan tjänsteställning torde få bedömas i enlighet med av riksdagen godkända grunder för klassificering av biträdestjänster.

Ett särskilt spørsmål har aktualiserats genom motion II:629. Däri föreslås, att länsnykterhetsnämnderna tilläggs tjänstebrevsrätt. Frågan om tjänstebrevsrätt har senast behandlats av riksdagens revisorer i dess berättelse över den år 1953 av dem verkställda granskningen angående statsverket. Revisorererna har där visserligen gjort ett uttalande till förmån för stark restriktivitet, då det gäller att vidga kretsen av tjänstebrevsberättigade. Nu pågår emellertid inom generalpoststyrelsen en allmän s. k. tjänstebrevsräkning, avsedd bl. a. att skapa en bild av omfattningen av tjänstebrevsrätten. Resultatet av denna kommer i sinom tid att utgöra grundval för kommande beslut om beviljande av sådan rätt. Befinnes det därvid lämpligt att tjänstebrevsrätten för jämförliga organ bibehållas, bör enligt utskottets mening jämväl länsnykterhetsnämnderna komma i fråga.

Vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit under nu behandlade avsnitt föranleder ingen erinran.

Under återopande av det sagda och då utskottet ej funnit anledning till anmärkning mot de gjorda anslagsberäkningarna hemställer utskottet att riksdagen måtte

A) godkänna de grunder för länsnykterhetsnämndernas utbyggnad, som innefattas i vad departementschefen under förevarande avsnitt anfört;

B) godkänna följande avlöningsstat för länsnykterhetsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	64 800
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	470 000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	215 200
	<hr/>
	Summa förslagsanslag kronor 750 000;

C) under elfte huvudtiteln för budgetåret 1954/55 anvisa:

1) till *Länsnykterhetsnämnderna: Avlöningar* ett förslagsanslag av 750 000 kronor;

2) till *Länsnykterhetsnämnderna: Omkostnader* ett förslagsanslag av 319 000 kronor;

D) anse motionerna I: 446 och II: 578, I: 470 och II: 605, I: 488 och II: 627, såvitt nu är i fråga, I: 489 och II: 628, såvitt nu är i fråga, samt motion II: 629 besvarade genom vad utskottet ovan anfört.

III. VISSA YTTERLIGARE ÅTGÄRDER TILL FRÄMJANDE AV NYKTERHETSNAÄMNDERNAS VERKSAMHET M. M.

Ur anslaget till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. utgår för innevarande budgetår — bortsett från understödet åt kommunala nykterhetsnämnder — 20 000 kronor till konferenser och kurser, 10 000 kronor till understöd åt sammanslutningar av nykterhetsnämnder samt 2 500 kronor till understöd för utgivande av *Tidskrift för nykterhetsnämnderna m. m.* Förslag angående höjning av medelsanvisningen för dessa ändamål har framförts av alkoholistvårdsutredningen, socialstyrelsen och nykterhetsnämndssakkunniga.

I det följande skall redogöras för socialstyrelsens förslag. Beträffande de förslag, som framlagts av alkoholistvårdsutredningen och nykterhetsnämndssakkunniga, hänvisas till propositionen.

Socialstyrelsen.

I sin petitaskrivelse för budgetåret 1954/55 har socialstyrelsen föreslagit en ökning av medelsanvisningen för ifrågavarande ändamål med 30 000 kronor.

	Budgetåret 1953/54	Förslag	Ökning
Konferenser och kurser	20 000	40 000	20 000
Understöd åt sammanslutningar av nykterhetsnämnder	10 000	20 000	10 000
Understöd för utgivande av »Tidskrift för nykterhetsnämnderna» m. m.	2 500	2 500	—
			30 000

Vidare hemställer styrelsen om ett anslag av 20 000 kronor för anordnande av en särskild utbildningskurs för personal inom nykterhetsvården.

Beträffande anslagsposten till *konferenser och kurser* erinrar styrelsen, att posten avser kostnader för anordnande av konferenser med nykterhetsnäm-

der, resebidrag åt ombud för nykterhetsnämnder samt åt befattningshavare vid polisväsendet för att bevista dylika konferenser och s. k. allmänna upplysningskurser, kostnader för anordnande av praktiska utbildningskurser för ombud för nykterhetsnämnder ävensom reseersättning till deltagarna m. m. Posten har varit oförändrad under ett flertal år. Den har särskilt under de senaste budgetåren visat sig helt otillräcklig. Behovet av och önskemålen om kurser för nykterhetsnämndernas tjänstemän och förtroendemän har nämligen starkt ökat. Styrelsen har under föregående budgetår nödgats avvisa ett flertal ansökningar av länsnykterhetsnämnder och sammanslutningar av nykterhetsnämnder om bidrag till kostnaderna för kurser, och under innevarande budgetår blir det, såvitt nu kan bedömas, icke möjligt att lämna bidrag till andra kurser än dem, som anordnas av centralförbundet för nykterhetsundervisning i samråd med socialstyrelsen. Med hänsyn icke minst till de övriga åtgärder för utbyggnad av nykterhetsvården, som planeras, föreligger behov av en intensifierad utbildnings- och informationsverksamhet under budgetåret 1954/55.

Även posten till *understöd åt sammanslutningar av nykterhetsnämnder* har varit oförändrad under lång tid. Anspråken på bidrag från denna post har ej tillnärmelsevis kunnat tillmötesgås. Då sammanslutningarna av nykterhetsnämnder gör en värdefull insats för att stimulera de enskilda nämnderna i arbetet, bör de gynnas.

Beträffande posten till *understöd för utgivande av »Tidskrift för nykterhetsnämnderna» m. m.* föreslås ingen ändring.

I fråga om *den särskilda utbildningskursen* för personal inom nykterhetsvården anför socialstyrelsen, att utbildningskurser för nykterhetsvårdspersonal under de tre senaste åren i begränsad omfattning anordnats av centralförbundet för nykterhetsundervisning i samråd med socialstyrelsen. Dessa kurser har otvivelaktigt varit av värde. Det torde emellertid icke vara möjligt att i fortsättningen anordna kurser, om ej särskilt anslag erhålles för ändamålet. Under åren 1951 och 1952 har styrelsen lämnat visst bidrag till kostnaden för kurserna från posten till konferenser och kurser. Sådant bidrag har dock ej kunnat lämnas för den kurs, som hållits i början av 1953.

Styrelsen nämner, att särskild utbildning för den socialvårdspersonal, som sysslar med alkoholistvård, eller för personer, som vill ägna sig däråt, förekommer ytterst sparsamt. Dock är behovet av sådan utbildning mycket stort, då detta vårdarbete är både svårt och särpräglat. Det kan förväntas bli allt större efter hand som nykterhetsvården utbygges och allt flera socialarbetare ägnar sig däråt. Det är därför synnerligen angeläget, att åtminstone fortbildningskurser av angivet slag alltjämt kan anordnas. Enligt styrelsens mening har dessa kurser i stort sett samma syfte inom nykterhetsvården som de läkepedagogiska fortbildningskurser, vilka med statsbidrag anordnas för personal vid ungdomsvårdsskolorna, ehuru nykterhetsvårdens kurser vänder sig till personalen såväl inom den öppna vården som vid anstalterna.

Kostnaden för den föreslagna kursen har av styrelsen uppskattats till 20 000 kronor, vilket belopp innefattar ersättning till deltagarna för resekostnader och bidrag till uppehållet under kurstiden.

Kungl. Maj:t har under förevarande avsnitt föreslagit riksdagen att till Främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 82 500 kronor.

Utskottet.

Av vad utskottet tidigare i olika sammanhang anfört framgår att de nu tillämnade reformerna inom nykterhetsvården är både betydelsefulla och mångskiftande. I sitt utlåtande nr 7 har utskottet tillstyrkt bifall till att en lag om nykterhetsvård ersätter den nuvarande alkoholistlagen. Den nya lagen rymmer en mångfald ändringar, såväl av principiell räckvidd som av detaljmässig karaktär. Och i detta utlåtande har utskottet godtagit ett omfattande program för materiell upprustning framför allt av organen för den öppna nykterhetsvården.

För att nu lagstiftningen verkligen skall kunna tillämpas på sätt, som avsetts, samt nykterhetsnämnderna bli i avsedd grad verkligt effektiva arbetsinstrument, är det givetvis av vikt, att de funktionärer, som kommer att beröras av reformerna, får viss information och utbildning om dessas innehåll. I det syftet har departementschefen framlagt förslag om att väsentligt ökade medel ställes till förfogande för angiven verksamhet. Undervisningsverksamheten avses skola taga sikte icke blott på fasta tjänstemän och ledamöter utan jämväl på tillfälliga medhjälpare. Vad departementschefen härutinnan förordad föranleder ingen erinran från utskottets sida. Utskottet tillstyrker således att nu utgående anslag för motsvarande ändamål höjes från 32 500 kronor till 82 500 kronor.

I likhet med departementschefen anser utskottet det värdefullt om en populärt avfattad handbok rörande nykterhetsvårdens mål och medel kunde utarbetas till tjänst för dem, som i olika funktioner skall befatta sig med nykterhetsvård. Medel härtill står redan sedan ett tiotal år till förfogande och bör nu — då nykterhetsvårdens framtida läge blivit klarlagt — tagas i bruk för det avsedda ändamålet. En sådan handbok torde, om den till sitt innehåll blir lättillgänglig, kunna särskilt för de frivilliga hjälpkrafterna bli en nyttig kunskapskälla och ett lämpligt komplement till den kursverksamhet, som i betydande utsträckning avses skola stå öppen också för dessa.

Under åberopande av det sagda och då utskottet icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen i övrigt anfört under denna punkt hemställer utskottet,

att riksdagen måtte till *Främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m.* för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 82 500 kronor.

IV. ÖKADE STATS BIDRAG TILL DEN S. K. LÄNKRÖRELSEN.**Nykterhetsnämndssakkunnigas förslag.**

Nykterhetsnämndssakkunniga framhåller att den s. k. länkrörelsen (Sällskapet Länkarna, Kamratföreningen Länken, Anonyma Alkoholister) i Sverige är en jämförelsevis ny företeelse. Den har sin motsvarighet i den internationella, ursprungligen amerikanska, rörelsen Alcoholics Anonymous, som började sin verksamhet för omkring tjugu år sedan och numera torde omfatta cirka 100 000 personer.

Om denna rörelses närmare karaktär, dess verksamhet, omfattning och organisation yttrar de sakkunniga bl. a.

En länkförening är i princip en helynkterhetsförening, öppen endast för alkoholister (företvarande alkoholmissbrukare). Härigenom behöver ingen känna sig underlägsen, utan alla kan umgås på samma villkor. Medlemmarna skall erkänna sin oförmåga att använda alkohol utan överdrifter. Detta är för deras del motivet till helynkterhet. De skall hjälpa och stödja varandra och gemensamt skapa förutsättningar för ett liv utan alkohol och utan alkoholfrestelser. De försöker därför bereda sig möjlighet att tillbringa fritiden tillsammans. De har föreningslokaler (klubblokaler), som står öppna för medlemmarna om möjligt alla kvällar och alla söndagar. De ordnar sammankomster med diskussioner och underhållning, särskilt på de »farligaste» dagarna, fredagar, lördagar och söndagar. Till bilden hör, att medlemmarna om möjligt inom organisationens ram skall ha utlopp för sitt behov av fritidssysselsättning. De ordnar själva med sina lokaler, snickrar, målar m. m., och på några orter har länkföreningarna skaffat sig egna sommarhem, som de inrett själva med mycket arbete och många omsorger.

Länk-idén innebär sålunda, att man inom rörelsen söker övertyga alkoholmissbrukaren om omöjligheten för honom att använda alkohol utan att skada vållas härigenom och därjämte komma tillrätta med hans fritidsproblem, bl. a. genom att ge honom till uppgift att hjälpa olycksbröder.

Länkarbetet har bedrivits med växlande framgång. Föreningar har bildats och lagts ner och tagits upp igen. Principen, att endast företvarande alkoholmissbrukare får tillhöra rörelsen, är väl i vissa avseenden en styrka men i andra en svaghet. F. n. synes ett fyrtiotal föreningar vara i verksamhet. Varje förening arbetar i stort sett självständigt, och rörelsen har ingen riksorganisation. Trots vissa organisatoriska svagheter i organisationen och en stundom framträdande benägenhet för oenighet och splittring — som bl. a. medfört, att på några orter flera föreningar bildats, som inte bara konkurrerat med utan bekämpat varandra — får rörelsen nu anses vara säkert förankrad.

Enligt de sakkunniga har länkföreningarna icke sällan haft att kämpa med ekonomiska bekymmer och lokalsvårigheter. De förra sammanhänger med att medlemmarna oftast är obemedlade personer eller personer med små inkomster, varför verksamheten icke såsom i Amerika kunnat finansieras genom medlemmarnas egna bidrag. På flera platser har länkföreningarna av de kommunala myndigheterna erhållit hjälp med lokaler och jämväl ekonomiska bidrag, vilket ofta blivit en förutsättning för deras existens och arbete. Därjämte utgår fr. o. m. budgetåret 1952/53 ett statsanslag med 5 000 kronor per år vilket utbetalas genom socialstyrelsen. Detta anslag har hit-

tills huvudsakligen använts för bidrag av tillfällig natur till föreningar, som behövt hjälp till inköp av möbler och annan utrustning till sina lokaler. Nu utgående bidrag från stat och kommun är dock enligt de sakkunnigas mening icke tillräckliga för att säkra rörelsens existens.

Enligt de sakkunnigas uppfattning är länkrörelsen en så värdefull tillgång i vårdarbetet med alkoholmissbrukare, att densamma bör uppmuntras från samhällets sida. Ett samarbete mellan länkrörelsen och den offentliga nykterhetsvårdens organ bör eftersträvas. Med hänsyn till rörelsens karaktär och inställning torde dock dess medlemmar i regel icke böra användas som övervakare eller eljest medhjälpare åt nykterhetsnämnd i direkt vårdarbete för nämndens räkning. Däremot bör sådana klienter inom nykterhetsvården, vilka synes lämpliga härför, sammanföras med representanter för länkföreningen och uppmanas att taga sin tillflykt dit. Ifråga om särskild hobbyverksamhet för personer med tendenser till alkoholmissbruk och oregelbundet levnadssätt i samband härmed fyller länkrörelsen otvivelaktigt en uppgift. Den torde emellertid lämpa sig endast för människor över ungdomsåldern. För ungdomarna vore frågan i stort sett ännu olöst.

Mot bakgrunden av vad sålunda anförts föreslår de sakkunniga, att anslaget till de olika länkorganisationerna höjes, förslagsvis till 25 000 kronor. Om verksamheten stabiliseras eller utökas, får man räkna med högre statsbidrag framdeles.

Kungl. Maj:t har under förevarande avsnitt föreslagit riksdagen att till Bidrag till Länkrörelsen för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 15 000 kronor.

Utskottet.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att den s. k. länkrörelsen utgör ett värdefullt inslag i nykterhetsvårdsarbetet vid sidan av de officiella nykterhetsvårdande organen. Medlemmarna i denna rörelse, som torde omfatta ett fyrtiotal olika föreningar, har genom sin anslutning till rörelsen engagerat sig i en personlig kamp mot alkoholismen samt dessutom tagit till uppgift att i allt vidare kretsar sprida kännedom om alkoholproblemets innebörd.

Rörelsens utbredning har i ej ringa grad hämmats av bristen på medel. I viss utsträckning har staten sedan några år lämnat rörelsen ett mindre ekonomiskt understöd. Detta uppgår f. n. till 5 000 kronor per år men anses icke tillfyllest för att säkra rörelsens existens. Nykterhetsnämndssakkunniga föreslog, att det statliga understödet skulle höjas till 25 000 kronor för år. Departementschefen har emellertid för nästkommande budgetår begränsat beloppet till 15 000 kronor. Av den vidare utvecklingen finge bero, huruvida ytterligare ökning av statsbidraget framdeles funnes påkallad.

Mot vad departementschefen sålunda föreslagit och yttrat har utskottet ej funnit anledning till erinran.

Med hänsyn härtill och då utskottet jämväl i övrigt ansluter sig till departementschefens förslag får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte till *Bidrag till Länkrörelsen* för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 15 000 kronor.

V. SPECIALSJUKHUS OCH POLIKLINIKER FÖR ALKOHOLMISSBRUKARE.

Medicinska inslag i nykterhetsvårdsarbetet.

Det kan otvivelaktigt göras gällande, att nykterhetsvården redan f. n. inrymmer ett flertal moment, som har visst samband med allmän medicinsk vård. Sålunda innefattar alkoholistlagen ett antal stadganden, avsedda att tillgodose behovet av läkarmedverkan vid behandlingen av alkoholistfall. I lagen stadgas exempelvis, att läkare bör vara ledamot av nykterhetsnämnd (4 §). I länsnykterhetsnämnd skall bl. a. ingå en ledamot, som är läkare (9 §). För att rikta uppmärksamheten på önskvärdheten av att utnyttja den medicinska sakkunskapen i den öppna nykterhetsvården har bland de s. k. hjälpåtgärderna, som finns exemplifierade i 13 § alkoholistlagen, upptagits en anvisning till nykterhetsnämnderna att söka förmå vederbörande alkoholmissbrukare att rådfråga läkare och följa dennes föreskrifter eller att frivilligt söka vård å lämplig anstalt. Alkoholistvårdsutredningen har beträffande denna hjälpåtgärd påpekat, att med uttrycket »lämplig anstalt» även torde avses sjukhus. Utredningen nämner, att i viss omfattning alkoholmissbrukare också behandlats å kropps- och sinnessjukhus. Som förutsättning för att slutna vård skall kunna komma till stånd föreskrives i alkoholistlagen vidare, att den person, vars vård å alkoholistanstalt är ifrågasatt, undersökts av läkare; ansökning om tvångsintagning (18 §) — liksom för övrigt även ansökan om frivilligt inträde å alkoholistanstalt (50 §) — skall följas av läkarbetyg, avfattat i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade anvisningar. Sådan läkarundersökning är emellertid tämligen summarisk och avser främst att utröna om den vårdbehövande är smittosamt sjuk eller om hans tillstånd kräver vård å sinnessjukhus. Sjukdomsfall mottages i regel ej å alkoholistanstalerna.

Enligt särskilda för de erkända alkoholistanstalerna meddelade föreskrifter skall vid erkänd alkoholistanstalt finnas anställd en läkare, vars lämplighet godkänts av socialstyrelsen. Denne bör helst äga psykiatrisk utbildning. Han skall svara för hälso- och sjukvården vid anstalten, som han är skyldig besöka å de tider anstaltsstyrelsen bestämt, dock minst en gång i månaden samt dessutom så ofta som påkallas.

De å allmän alkoholistanstalt intagna skall så snart lämpligen kan ske efter intagandet undersökas av anstaltsläkaren, som har att i den över resp. vårdtagare förda journalen införa noggranna anteckningar över vad som iakttagits vid undersökningen.

I detta sammanhang må vidare nämnas, att — enligt vad alkoholistvårdsutredningen inhämtat — någon speciell undervisning rörande alkoholfrågan eller sjukdomstillstånd framkallade genom eller sammanhängande med alkoholmissbruk icke bedrivs vid våra medicinska lärosäten. Alkoholistproblemet beröres i viss omfattning i ämnena farmakologi och psykiatri men undervisningen rörande detta problem är helt oreglerad och därför uteslutande beroende på vederbörande lärars personliga intresse. Alkoholistvårdsutredningen konstaterar, att blivande läkare således i regel ej får någon särskild undervisning rörande alkoholmissbruket och dess medicinska aspekter.

Alkoholistvårdsutredningens förslag.

För utredningen har det framstått som en angelägen uppgift att i olika hänseenden stärka det medicinska inflytandet på nykterhetsvårdsarbetet. Åtskilliga av de förslag utredningen framlagt låter sig förklara av angivna målsättning. Som exempel kan nämnas förslagen, att tjänsteläkare skall vara skyldig att närvara vid sammanträde med sådan nykterhetsnämnd, som saknar läkarledamot, och att länsstyrelse vid handläggning av ärenden angående tvångsbehandling skall förstärkas med ett antal sakkunniga, varav en skall vara läkare. Beträffande dessa — och vissa andra i enahanda syfte framförda förslag — torde få hänvisas till propositionen med förslag till lag om nykterhetsvård (nr 159). Vad som här skall upptagas till behandling är främst förslaget, att ett antal specialsjukhus för alkoholister skall inrättas.

En grundtanke i utredningens förslag är, att behandlingen av alkoholmissbrukare skall ytterligare differentieras och som regel även innefatta medicinsk vård. Sådan vård skall enligt utredningen bl. a. kunna meddelas vid de psykiatriska kliniker vid länslasaretten, som avses undan för undan skola tillskapas; utredningen tänker sig närmast, att dessa kliniker skall mota de mera godartade fallen. För vissa komplicerade missbruksfall räknar utredningen med att den planerade psykopatvården skall stå öppen. Utredningen föreslår även en viss utbyggnad av sjukhusvården inom anstaltsväsendet — förslag som delvis redan realiserats.

Utredningen anser emellertid icke de nu i korthet nämnda vårdmöjligheterna vara tillräckliga för att lämna den medicinska synpunkten vid samhällets verksamhet för alkoholistproblemets lösning det utrymme, som bör tillkomma den, detta bl. a. därför att på alkoholismen mera speciellt inriktad medicinsk-psykiatrisk behandling och forskning icke torde kunna anordnas i önskvärd omfattning vid övriga befintliga eller föreslagna vårdställen. Det är i detta förhållande som förslaget om inrättandet av särskilda alkoholistsjukhus söker sitt stöd. Utredningen erinrar, att redan i direktiven för den-

samma omnämnts, att frågan om inrättandet av ett specialistsjukhus för alkoholmissbrukare på senare år blivit aktuell, främst på grund av ökad insikt om alkoholmissbrukets samband med även kroppsliga och själsliga rubbningar. Ett specialistsjukhus skulle — yttrar utredningen — enligt direktiven ha till uppgift att bereda 1) *vård* åt vissa slag av alkoholmissbrukare och att vara 2) *diagnostisk central* för hela den slutna vårdorganisationen. Sjukhuset skulle vidare tjänstgöra som 3) *centralt institut för vetenskaplig forskning* rörande alkoholismen och för 4) *klinisk undervisning* i fråga om sjukdomstillstånd i samband med alkoholmissbruk.

Utredningen har — efter prövning av spörsmålet — kommit till den slutsatsen, att speciella *alkoholistsjukhus* med i direktiven angivna fyra huvuduppgifter bör anordnas så snart detta låter sig göra. Med hänsyn till angelägenheten av att förvärva och tillgodogöra sig praktiska erfarenheter av verksamhet vid ett sådant specialistsjukhus föreslår utredningen, att *ett* statligt sjukhus av detta slag anordnas i Stockholm såsom en första etapp på vägen till en medicinsk vårdorganisation för alkoholmissbrukare om sammanlagt *fyra* sjukhusenheter. Då dessa specialistsjukhus borde begagnas även för utbildningsändamål — utredningen förutsätter, att även viss föreslagen undervisning för läkare rörande alkoholistproblemet i sinom tid förläggas till dessa sjukhus — torde de böra uppföras i de städer, där medicinsk undervisning bedrivs, och i nära anslutning till andra undervisningskliniker. Sålunda borde ett alkoholistsjukhus inrättas i Stockholm, om möjligt förlagt till karolinska sjukhusets område, ett i Lund och ett i Göteborg. Denna förläggning av sjukhusen vore motiverad även därav, att de flesta alkoholmissbrukarna syntes befinna sig i Stockholm, Göteborg och Malmö. Det fjärde sjukhuset torde dock böra förläggas till den plats, dit det av den s. k. norrlandskommittén förordade centralsjukhuset komme att förläggas (enligt kommitténs förslag Umeå; jfr SOU 1947: 70, s. 81). Då den sålunda föreslagna sjukhusorganisationen färdigbyggts, borde sådana fall av alkoholmissbruk, vilka krävde slutenvård, i regel först intagas å dylikt alkoholistsjukhus. Undantag härifrån borde dock uppenbarligen medgivas för alkoholmissbrukare, som tidigare varit föremål för undersökning av speciellt sakkunnig läkare och därför kunde anses tillfredsställande klarlagda ur medicinsk synpunkt. Intagandet å sjukhuset borde kunna ske tvångsvis genom förordnande av vederbörande länsstyrelse eller på egen ansökan enligt lagen eller på egen begäran efter sjukhuschefens beprövande vid sidan om lagen. Sistnämnda intagningsform vore motiverad med hänsyn till önskvärldheten av att den som önskade erhålla medicinsk behandling för sitt alkoholmissbruk under diskretion och ställde sig lojal mot den behandlande läkaren och sjukhuset också skulle kunna få sådan behandling under dessa villkor. Ur juridisk synpunkt skulle alltså alkoholistsjukhuset till den del Kungl. Maj:t fastställde intaga ställningen som allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, till vilken platsanvisning för vårdfall, som skulle intagas enligt lagen, skulle meddelas av socialstyrelsen. Denna myndighet borde efter läkarens hörande också ha att be-

sluta om överflyttning från sjukhuset till alkoholistanstalt av sådana vårdfall, som intagits enligt lagen och krävde fortsatt sluten vård men i annan form än å sjukhus.

Utredningen uppskattar — efter vissa i betänkandet närmare redovisade beräkningar (s. 109 ff) — behovet av vårdplatser för hela landet till 200 å 300. För det första specialsjukhusets del anser utredningen att antalet vårdplatser icke bör sättas högre än 82. Utredningen har då räknat med en genomsnittlig vårdtid å sjukhuset av omkring 1—2 månader, vilken tid torde vara tillräcklig för en fullständig undersökning av en patient ur somatisk och psykiatrisk synpunkt samt för viss specialbehandling. Omsättningen kunde då hållas vid 700 å 800 patienter om året å detta sjukhus, för vilket platsantalet beräknats jämväl med hänsyn till det patientantal, som en överläkare vid ett sjukhus med så stark omsättning av patienter kunde förut sättas medhinna.

Om den mera detaljmässiga planläggningen av sjukhuset — vilken på utredningens begäran och efter dess anvisningar utarbetats av centrala sjukvårdsberedningen¹ — anför utredningen.

Sjukhuset kan lämpligen byggas med 4 vårdavdelningar om 17 patienter å varje avdelning (jfr förslagsritningar å s. 112—113 i betänkandet). Denna storlek av vårdavdelning har visat sig särskilt lämplig vid psykiatriska lasarettsavdelningar. Behovet av enkelrum är mycket stort, varför 7 enkelrum å varje avdelning böra finnas, därav ett av isoleringskaraktär. I övrigt kan vårdavdelningen bestå av 3 tvåmansrum och 1 fyrmansrum. Å varje avdelning skall finnas ett mindre undersöknings- och behandlingsrum samt dagrum, matrum och rökrum. Förutom dessa 4 vårdavdelningar bör finnas en mindre vårdavdelning med 14 platser, vilken kan användas som privatavdelning eller för mera ömtåliga patienter. Den skall helt bestå av enkelrum.

Poliklinikbyggnaden, som bör vara direkt ansluten till vårdavdelningarna, skall i nedre hallen ha mottagningslokaler med väntrum, expeditioner för läkare, kuratorer och skrivbiträden. Här bör även finnas ett mindre rutinlaboratorium.

En trappa upp i poliklinikbyggnaden inrättas forskningslaboratorier med såväl större som mindre rum samt särskild expedition för klinisk laborator.

Två trappor upp i poliklinikbyggnaden är rumsavdelningen med 14 platser planerad.

Tre trappor upp i poliklinikbyggnaden anordnas föreläsningssal, bibliotek samt ett större rum för sociolog (statistiker) med biträde.

Suterrängvåningen under vårdavdelningarna avses för undersöknings- och behandlingsrum. Här skola sålunda finnas undersökningsrum för ekg- och hjärtfunktionsundersökning, rum för eventuell aversions- och elchockbehandling, rum för fysikalisk terapi samt ett par rum för sysselsättningsterapi.

Beträffande frågan, hur sjukhuset personellt bör utrustas, erinrar utredningen, att alkoholistproblemet vore ett sammansatt problem — rymmande medicinskt-biokemiska, psykologiskt-psykiatriska och sociala aspek-

¹ Såsom medicinsk rådgivare vid planläggningen av sjukhuset har utredningen anlitat professorerna Torsten Sjögren och Hilding Berglund, varjämte docenten Leonard Goldberg lämnat vissa informationer rörande medicinska vårdmöjligheter för alkoholmissbrukare i U. S. A.

ter. Erfarenheten gäve vid handen att alkoholmissbrukaren i första hand manifesterade psykiska symtom och visade social missanpassning. De läkare, som under årens lopp sysslats med alkoholistproblemet, hade mest varit psykiatrici. Det syntes därför utredningen uppenbart, att alkoholistsjukhuset borde förestås av en psykiater som överläkare. Beträffande personalutrustningen i övrigt anför utredningen.

Med hänsyn till den stora vikt, som måste tillmätas den biokemiska forskningen på området, bör även en läkare med biokemisk skolning finnas anställd och föreslås därför inrättandet av en klinisk laborator med invärtesmedicinsk och kemisk laboratorieutbildning. Vidare bör det viktiga sociala och socialstatistiska forskningsarbetet möjliggöras genom anställande av en kvalificerad, vetenskapligt utbildad sociolog med ett biträde.

Antalet underläkare bör vara tillräckligt stort för att det löpande arbetet och behandlingen skall kunna skötas tillfredsställande. Vid psykiatriska lasarettavdelningar räknar man i medeltal med en underläkare på 15—20 vårdplatser. Då arbetet här närmast kan jämföras med arbetet på en psykiatrisk klinik, synes därför vara rimligt med minst fyra underläkare, ett antal som sannolikt snart måste ökas särskilt med hänsyn till poliklinikarbetet. Polikliniken bör förestås av en särskild läkare med hög kompetens. Dessutom böra å polikliniken tjänstgöra en översköterska och en kurator, varjämte en kurator erfordras för de ineliggande patienterna.

Varje vårdavdelning om 17 (resp. 14) platser bör ha en översköterska och en assistentsköterska, varjämte erfordras avlösare för dessa. Behandlingsavdelningen kräver likaså en översköterska och slutligen behövs en nattöversköterska. Dessutom erfordras biträdespersonal.

Laboratoriepersonalen bör förutom av laboratorn bestå av två laboratorie-sköterskor och två laboratoriebiträden med utbildning i kemi. Dessutom böra finnas två städerskor.

Kostnaderna för uppförande av det första alkoholistsjukhuset har av utredningen uppskattats till 1 850 000 kronor. Utrustningen har beräknats belöpa sig till 458 920 kronor samt de årliga lönekostnaderna till i runt tal 346 000 kronor. Beräkningarna baserar sig på ett penningvärde, som var rådande före 1948. Med dagens penningvärde torde byggnadskostnaderna samt kostnaderna för sjukhusets utrustning — enligt av centrala sjukvårdsberedningen under hösten 1953 gjorda beräkningar — kunna uppskattas till 3 050 000 resp. 574 000 kronor.

Ännu ett förslag, syftande till en intensifiering av den medicinska vården av alkoholmissbrukare, skall här upptagas till behandling. Förslaget innebär, att staten genom ekonomiskt stöd skall medverka till tillkomsten av särskilda polikliniker för dylika missbrukare. Utredningen anför härom närmare, att tanken på anordnande av sådana kliniker på senare år vunnit ökad aktualitet. Efter att ha nämnt, att särskilda alkoholistpolikliniker på vissa håll redan kommit till stånd, yttrar utredningen, att den viktigaste uppgiften för dessa kliniker torde vara konsultation och öppen behandling eller förmedling av medicinsk specialvård i sådana fall, då vederbörande alkoholmissbrukare själv önskade behandling men icke ville vända sig till nykterhetsnämnden för att erhålla sådan.

Att döma av de gynnsamma erfarenheterna av hittills gjorda försök med medicinska hjälpstationer av förevarande slag har det synt utredningen som om dessa skulle kunna göra värdefulla insatser, då det gällde att diagnostisera och behandla eller förmedla medicinsk vård åt alkoholmissbrukare. De torde också kunna anordnas under tämligen enkla yttre betingelser, om blott någon sakkunnig och lämplig läkare kunde ställas till förfogande. Kunde en rad sådana särskilda polikliniker upprättas på olika håll i landet, torde enligt utredningens uppfattning ett icke ringa antal alkoholmissbrukare komma att giva sig till känna, vilka nu anonymt belastade t. ex. enskilda familjers eller samhällets ekonomi och vilka måhända först i ett hopplöst stadium av alkoholism bleve kända av vederbörande offentliga nykterhetsvårdsorgan. Utredningen anser idén med medicinska undersöknings- och hjälpställen av här förevarande karaktär så värdefull, att länsnykterhetsnämnder och kommunala nykterhetsnämnder, som icke tillhör länsnämnds verksamhetsområde, bör kunna erhålla medel ur särskilt anslag för att upprätta och driva sådana relativt enkelt utrustade medicinska utrednings- och hjälporgan. Dessa borde endast anordnas provisoriskt i avvaktan på tillkomsten av psykiatriska lasarettavdelningar, vilka i framtiden torde komma att tillgodose behovet av poliklinisk undersökning och behandling av alkoholmissbrukare.

Utredningen har uppskattat kostnaderna för drift i länsnykterhetsnämndernas regi av förslagsvis 20 polikliniker — beräknat efter 5 000 kronor per år och poliklinik — till 100 000 kronor.

Departementschefen.

Departementschefen konstaterar bl. a., att även om det redan f. n. finns vissa medicinska vårdmöjligheter för alkoholmissbrukare, det dock är tydligt, att dessa varken är tillräckliga eller innefattar den specialbehandling, som är önskvärd. I fortsättningen anföres: »Det är mot bakgrunden av dessa faktorer, som alkoholistvårdsutredningens förslag om inrättande av särskilda alkoholistsjukhus bör ses. Såvitt förslaget avser att endast ett dylikt sjukhus till en början skall uppföras, har det på något undantag när rönt remissinstansernas gillande. Nykterhetskommittén har i nu nämnda avseende biträtt förslaget. För egen del finner jag så starka skäl tala för detsamma, att jag anser mig i princip kunna ansluta mig därtill.

Vilka uppgifter som skulle tillkomma ett dylikt under statlig ledning drivet sjukhus låter sig bestämma med utgångspunkt från vad jag i det föregående yttrat. Det ligger i sakens natur, att sjukhuset i viss mån skall fylla den brist i fråga om vårdplatser, som f. n. råder. Det blir följaktligen en uppgift för sjukhuset att bereda vård och lämna behandling av dem, som på grund av sitt alkoholmissbruk är i behov av kvalificerad medicinsk vård och behandling. Självfallet bör de läkare, som skall leda behandlingen, vara speciellt utbildade för sin uppgift. Det synes lämpligt, att utbildningen av

särskilda specialister blir förlagd till detta sjukhus, vilket kan tillhandahålla ett rikhaltigt undersökningsmaterial. Med utbildning sammanhänger nära forskning. I åtskilliga remissyttranden har just forskningen framhävts som kanske det mest vägande motivet för inrättandet av ett alkoholistsjukhus. Sjukhuset bör enligt min mening bli ett centrum för forskningen rörande alkoholismens problem, vilken forskning nu är föga utvecklad men samtidigt framstår som synnerligen önskvärd. Det är min förhoppning, att en dylik forskning skall kunna väcka impulser till nya, mer effektiva behandlingsmetoder i nykterhetsvårdens tjänst. Den på föredragning av chefen för eklestastikdepartementet i propositionen nr 155 till årets riksdag föreslagna professuren i teoretisk alkoholforskning torde böra baseras på sjukhuset.

Utöver nu nämnda arbetsuppgifter — behandling, utbildning och forskning — har alkoholistvårdsutredningen föreslagit, att sjukhuset jämväl skulle utgöra diagnostisk central för hela den slutna vårdorganisationen. Detta förslag, som bygger på förutsättningen att alkoholistsjukhusen skulle inordnas under denna organisation, har vid remissbehandlingen rönt viss kritik. Då emellertid min avsikt är — som i det följande närmare kommer att utvecklas — att sjukhuset skall inrättas fullt fristående, följer därav, att sjukhusets arbetsuppgifter bör begränsas till de förut angivna. För övrigt torde det knappast vara möjligt, att ett enda sjukhus utan eftersättande av övriga viktiga åligganden skulle kunna fullgöra sistnämnda funktion.

Till frågan om i enlighet med alkoholistvårdsutredningens förslag ytterligare tre sjukhus bör inrättas är jag f. n. ej beredd att taga ställning. Detta spörsmål får bli beroende av, vilka erfarenheter man får av det första sjukhuset och i vilken utsträckning vårdbehovet framdeles kan bli tillgodosett vid andra sjukvårdsinrättningar, särskilt sedan dessa fått möjlighet att knyta specialutbildade läkare till sin verksamhet. I den mån kropps- och sinnen-sjukhusen till sitt förfogande får dylika specialister, blir de naturligtvis i stånd att i ökad omfattning bereda vård åt alkoholmissbrukare.

Det första sjukhuset bör enligt min mening förläggas till Stockholm eller dess omedelbara närhet. Med hänsyn till sin uppgift som utbildnings- och forskningscentrum bör det — som vid remissbehandlingen påpekats — om möjligt anslutas till annat större sjukhuskomplex. En sådan anordning är praktiskt betingad — kontakten med övriga medicinska vårdgrenar främjas, vissa lokaler och jämväl andra anordningar torde kunna användas för gemensamt bruk m. m. Vissa kostnadsbesparingar torde härigenom också kunna ernås. Härtill kommer, att sjukhusets särart blir mindre utpräglad, om detsamma ingår i ett större komplex. Benägenheten att söka vård å sådant sjukhus blir uppenbarligen större, om patienten kan räkna med att han passas in i sjukhusmiljön på samma sätt som patienterna på övriga avdelningar. Ur nu angivna synpunkter vore det i och för sig lämpligt att förlägga sjukhuset till karolinska sjukhusets område. Det synes emellertid, som om detta område redan tagits i anspråk eller reserverats för andra ändamål intill gränsen för

vad som är möjligt. Andra kombinationsmöjligheter måste därför prövas. I administrativt hänseende torde det nya sjukhuset dock böra anslutas till karolinska sjukhuset. Därest det skulle visa sig omöjligt att erhålla lämplig förläggning i enlighet med vad nu sagts, torde få övervägas att inrätta sjukhuset å annan universitetsort. I så fall torde frågan ånyo få anmälas för riksdagen.

Jag har tidigare antytt, att sjukhuset bör ges en fristående ställning i förhållande till nykterhetsvårdens anstaltsorganisation. Mitt ställningstagande härutinnan grundas på att frivillig sjukhusvård i största möjliga utsträckning bör eftersträvas. Alkoholmissbrukare bör kunna jämväl av eget initiativ — alltså utan förmedling av nykterhetsvårdsorganen — söka den specialvård, som sjukhuset erbjuder. Men för att stimulera till sådant initiativ är det nödvändigt, att sjukhuset ej får prägeln av anstalt. Skulle specialsjukhuset — som alkoholistsvårdsutredningen tänkt sig — komma att ingå som första ledet i den slutna anstaltsvården och följaktligen till övervägande delen komma att beläggas med denna vårdgrens ofta synnerligen missanpassade och svårskötta klientel, skulle detta helt visst komma att verka avskräckande på många alkoholmissbrukare, som eljest gärna skulle söka sig till sjukhuset. Det nu sagda innebär givetvis icke, att sjukhuset endast eller ens till övervägande del skulle äga mottaga sådana patienter, som av egen drift sökt sig dit. Avsikten är således ej att från specialbehandlingen utestänga vare sig nykterhetsnämndsklientelet eller anstaltens klientel. Men dessa klienters intagande på sjukhuset bör åvägabringas i andra former än genom regelrätt interneringsbeslut. För nykterhetsnämnd föreligger exempelvis möjligheten att såsom hjälpåtgärd söka förmå en alkoholmissbrukare att underkasta sig vård å specialsjukhus. I sådant fall är sjukhusvården rent frivillig. Föreligger behov av sådan vård i grövre fall av alkoholmissbruk, torde det vara lämpligt att t. ex. i anslutning till beslut om anstånd med tvångsintagning föreskriva, att vederbörande skall undergå behandling å specialsjukhus. Enahanda föreskrift kan knytas till beslut om försökspermission och beslut om utskrivning från allmän vårdanstalt (s. k. lydnds-föreskrift). Den nu skisserade ordningen för alkoholmissbrukares intagning å specialsjukhus skiljer sig från den av alkoholistsvårdsutredningen föreslagna proceduren främst i det avseendet, att den syftar till att i högre grad göra sjukhusvistelse på sådan inrättning lockande för dem, som själva vill söka bot för sitt alkoholmissbruk.

För att ytterligare främja intresset av att alkoholmissbrukare själva söker sig till denna nya vårdform, anser jag angeläget, att sjukhusets särart så litet som möjligt markeras. Av bl. a. denna anledning har jag tidigare förordat, att sjukhuset anslutes till annat befintligt större sjukhuskomplex. Sjukhuset bör således närmast få karaktären av en specialavdelning inom den större sjukhusenheten, jämförbar med övriga till denna hörande specialavdelningar. Ej heller bör denna avdelning genom sitt namn få en prägel av att vara något annat än en avdelning inom sjukhuset.

Som alkoholistvårdsutredningen föreslagit, bör specialavdelningen för alkoholsjukdomar förse med cirka 80 vårdplatser. Jag delar uppfattningen, att överläkaren bör vara psykiater samt att till avdelningen bör knytas en läkare med biokemisk skolning. Något hinder att överläkaren vid avdelningen bedriver öppen mottagning enligt de regler, som gäller för övriga överläkare vid sjukhuset, bör självfallet ej föreligga. Poliklinik i vanlig mening bör däremot ej anordnas där.

Beträffande avdelningens närmare utformning är jag icke beredd att nu framlägga ett konkret förslag. I första hand måste sålunda en lämplig förläggningsplats utväljas. Först härefter och sedan markfrågan reglerats, torde detaljplaneringen kunna påbörjas. Härvid bör de modifikationer vidtagas i alkoholistvårdsutredningens förslag, som föranledes av att avdelningen icke skall tjäna som diagnostisk central för den slutna anstaltsvården.

Kostnaderna för avdelningens uppförande och utrustning, som beräknats till 3 050 000 resp. 574 000 kronor, kan uppenbarligen ej på nuvarande preliminära stadium exakt anges. I mycket blir dessa beroende av var avdelningen kommer att förläggas. Förläggningen bör emellertid i sin tur bestämmas jämväl med hänsyn till möjligheten att vinna besparingar.

För nästa budgetår synes det tillfyllest, att medel anvisas för det fortsatta utrednings- och planeringsarbetet. Jag uppskattar medelsbehovet här för till 100 000 kronor.»

Beträffande den polikliniska behandlingen av alkoholmissbrukare yttrar departementschefen bl. a.: »I likhet med alkoholistvårdsutredningen finner jag det angeläget, att alkoholistpolikliniker i ökat antal kommer i bruk. Samma inställning präglar åtskilliga av de remissyttrandena, som avgivits i ärendet. Utredningen har för sin del förordat, att förslagsvis 20 nya polikliniker inrättas, ledda utav länsnykterhetsnämnderna och bekostade av staten. Själv är jag av den uppfattningen, att den polikliniska verksamheten liksom hittills bör vara en kommunal angelägenhet. De kommuner, där sådan verksamhet bedrivs, har med rätta ansett det falla inom ramen för sina allmänna nykterhetsvårdande åligganden att sörja för poliklinisk behandling. Härav bör följa, att de också i princip är berättigade till statsbidrag för de kostnader de nedlagt för anordnande och drift av alkoholistpolikliniker. Som jag i ett tidigare avsnitt (I) utvecklat är emellertid statsbidraget f. n. så obetydligt, att det hittills ej kunnat öva något inflytande på kommunernas beredvillighet att engagera sig till förmån för den polikliniska verksamheten. Höjes nu statsbidraget — som jag i tidigare sammanhang föreslagit — och kommunerna således blir berättigade till ersättning med 60 % av sina kostnader, bör detta få till följd att kommunerna i betydligt större utsträckning än vad nu är fallet kommer att ge utrymme åt poliklinisk behandling inom den öppna sektorn av nykterhetsvården. Den nu förordade ordningen för ökat statligt stöd åt den polikliniska behandlingsformen har dessutom det företrädet framför den av alkoholistvårdsutredningen föreslagna, att stödet kommer samtliga kommuner till godo och icke enbart vissa särskilt gynnade orter.

Alkoholistpolikliniker torde ofta, särskilt i mindre samhällen, kunna anordnas under synnerligen enkla yttre betingelser, exempelvis på så sätt, att den i nykterhetsnämnden ingående läkarledamoten regelbundet håller mottagning i någon nykterhetsnämndens lokal, som måhända för ändamålet bör förses med viss enklare utrustning, eller på sin egen praktik. I större kommuner tarvas givetvis något vidlyftigare arrangemang, för vilka redan förefintliga polikliniker kan tjäna som förebild.»

Kungl. Maj:t har under förevarande avsnitt föreslagit riksdagen att *dels* besluta att i Stockholm eller dess omedelbara närhet skall i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag uppföras en klinik för alkoholsjukdomar med cirka 80 vårdplatser, *dels* till Uppförande av klinik för alkoholsjukdomar för budgetåret 1954/55 under statens allmänna fastighetsfond, inrikesdepartementet, anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

Motioner.

I likalydande motionerna I: 489 och II: 628 yrkas bl. a. att »riksdagen ville göra det uttalandet, att anordnande och drift av polikliniker för alkoholmissbrukare icke är en uppgift för kommunerna utan för vederbörande landsting samt att nykterhetsnämnds kostnader för resor och arvoden i samband med anlitan­de av sådan poliklinik äro statsbidragsberättigade enligt de grunder, som fastställas för statsbidrag till nykterhetsnämndernas verksamhet i övrigt.»

Utskottet.

I proposition nr 159 har departementschefen bl. a. berört spörsmålet, huruvida alkoholism är att betrakta som en form av vanart eller sjukdom eller närmare bestämt, om fråga är om ett socialt eller om ett medicinskt-psykiatriskt problem. Alkoholistvårdsutredningen ansåg sig på denna viktiga punkt icke kunna bestämt uttala sig för vare sig den ena eller den andra av dessa orsaksgrupper. För utredningen framstod alkoholismen snarast som ett sammansatt problem, som måste angripas från flera håll. Men som de sociala synpunkterna förut spelat en dominerande roll inom nykterhetsvården, ledde detta till att utredningen ville bereda de medicinskt-psykiatriska synpunkterna ökat inflytande utan att man dock bröte med hittills tillämpade metoder. Samma strävan har varit vägledande också för departementschefen, då denne utformat de olika förslag till reformer inom nykterhetsvården, som nu förelagts riksdagen. Enligt departementschefens mening, vilken vunnit anslutning av åtskilliga medicinska auktoriteter, har utredningen gjort en på forskningens nuvarande ståndpunkt i stort sett riktig avvägning mellan de olika synpunkterna. I departementschefens uttalande ligger emellertid ett erkännande av det förhållandet, att ännu mycken oklarhet vidlåder alkoholismens problem. Som uttryck jämväl för en önskan att skapa grundval för en fördjupad kunskap härom får nu förevarande förslag uppfattas, att en klinik för alkoholsjukdomar skall uppföras. Av de skilda

uppgifter, som skall tillkomma denna sjukvårdsinrättning, anser departementschefen nämligen forskningsuppgiften vara den betydelsefullaste. Erinras må att till ifrågavarande klinik för alkoholsjukdomar skall förläggas den professur i teoretisk alkoholforskning, varom förslag framlagts i proposition nr 155, vilken härutinnan tillstyrkts av utskottet.

Inrättandet av en specialklinik för alkoholister är ett sedan gammalt närt önskemål, och utskottet hälsar med tillfredsställelse att projektet nu står inför sitt förverkligande. Tillkomsten av en sådan klinik utgör otvivelaktigt det viktigaste av de olika förslag, som framlagts i syfte att stärka det medicinska inflytandet inom framtida nykterhetsvård. Klinikens ställning av forskningscentral torde berättiga till förhoppningar, att det framdeles skall bli möjligt att mer effektivt kunna bringa bot åt alkoholmissbruk.

Utskottet tillstyrker följaktligen förslaget, att i Stockholm eller dess närhet uppföres en klinik med av departementschefen närmare angivna uppgifter. Frågan, huruvida ytterligare ett antal dylika kliniker bör uppföras, bör — som departementschefen uttalat — bli beroende av vilka erfarenheter, som kan utvinnas av det första.

Vad departementschefen i övrigt anfört om specialklinikens förläggning, om eventuell omprövning av frågan om förläggningsorten och om antalet vårdplatser etc. har ej givit utskottet anledning till erinran. I likhet med departementschefen hyser utskottet den uppfattningen, att till överläkare bör utses en psykiater samt att denne till sitt biträde erhåller en medhjälpare med biokemisk skolning. Som departementschefen påpekar bör kliniken ej genom sitt namn få en prägel av att vara något annat än just en avdelning inom det större sjukhuskomplexet.

Utskottet har ej heller funnit anledning till anmärkning mot de preliminära beräknade kostnaderna för klinikens uppförande och utrustning.

Den polikliniska behandling, som på sina håll i landet bedrives, exempelvis i Stockholm och Malmö, står i allmänhet under de kommunala nykterhetsnämndernas ledning och bekostas av kommunen. Verksamheten torde kunna betecknas som synnerligen framgångsrik; härpå lämnar de i propositionen redovisade siffrorna från Stockholm belägg. Den polikliniska verksamheten omfattar vanligen konsultation och öppen behandling eller förmedling av specialvård. Departementschefen tänker sig, att nu ifrågavarande polikliniker ofta kan anordnas under mycket enkla yttre betingelser.

På grund av de framgångar, som vunnits av den hittills bedrivna verksamheten, har departementschefen funnit det angeläget, att alkoholistpolikliniker i ökat antal kommer i bruk. Departementschefen har därför uttalat sig för, att de kommuner, som inrättat dylika polikliniker, skall erhålla statsbidrag för sina kostnader för anordnande och drift därav enligt samma normer, som avses skola gälla beträffande kommunernas kostnader för sina allmänna nykterhetsvårdande åligganden. En sådan ordning skulle enligt propositionen medföra den fördelen, att stödet kunde komma samtliga kommuner tillgodo.

Till vad departementschefen sålunda yttrat ansluter sig utskottet. Härav följer att utskottet ej kan instämma i det motionsvis framförda yrkandet att riksdagen borde uttala sig för att anordnande och drift av polikliniker vore en uppgift *endast för landstingen*. Den individuellt inriktade nykterhetsvården är av gammalt en kommunal angelägenhet, och det har därför fallit sig naturligt, att det varit kommuner, som åtagit sig uppgiften att sörja för poliklinisk verksamhet. De kommuner, som inrättat särskilda alkoholist-polikliniker, bör således — i likhet med vad redan nu i princip gäller — erhålla statsbidrag för sina härav föranledda kostnader. Detta ställnings-tagande innebär dock icke, att landsting skall anses förhindrade att i egen regi driva särskilda polikliniker för alkoholmissbrukare. Frågan huruvida landsting i så fall kan bli berättigat till statsbidrag synes böra bli föremål för särskild uppmärksamhet. Nykterhetsnämnds kostnader för resor och arvoden i samband med anlåtande av poliklinik, driven av landsting, bör — såsom i motionerna I: 489 och II: 628 hemställas — bli ersättningsgilla på samma sätt som nykterhetsnämnds övriga kostnader, vilka nedlagts i syftet att återföra en alkoholmissbrukare till ett nyktert liv.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,
att riksdagen måtte

A) besluta att i Stockholm eller dess omedelbara närhet skall i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordat förslag uppföras en klinik för alkoholsjukdomar med ca 80 vårdplatser;

B) till *Uppförande av klinik för alkoholsjukdomar* för budgetåret 1954/55 under statens allmänna fastighetsfond, inrikesdepartementet, anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor;

C) anse motionerna I: 489 och II: 628, såvitt rör frågan om alkoholistpolikliniker, besvarade genom vad utskottet ovan anført.

Stockholm den 10 maj 1954.

På särskilda utskottets vägnar:

RICKARD SANDLER.

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från första kammaren: herrar Sandler, Sundelin, Pettersson, Elowsson, Nils, Wahlund och Franzon, fru Carlqvist, herrar Lundqvist, Englund, Elfving, Huss och Johansson, Theodor;

från andra kammaren: herrar Sundström och Stenberg, fröken Öberg, fru Johansson i Norrköping, herrar Lindholm, Braconier, Rimmerfors, Engkvist, Hagård, Andersson i Brämhult, Persson i Appuna och Nihlfors.

Reservationer

1) av herrar *Sundelin, Englund, Huss, Stenberg, Nihlfors* och *Rimmerfors*, vilka ansett

dels att utskottets utlåtande beträffande frågan om statsbidrag till kommunerna för deras allmänt nykterhetsvårdande verksamhet bort ha följande lydelse:

Som i — — — lika med utskottet (s. 15) — — — i behov.

Av det — — — lika med utskottet (s. 15) — — — tid kalkylerat.

Statens bidrag — — — lika med utskottet (s. 15) — — — av kostnaderna.

Det är — — — lika med utskottet (s. 16) — — — oväsentlig höjning.

Beträffande spørsmålet — — — lika med utskottet (s. 16) — — — nykterhetskommitténs ståndpunkt.

Kungl. Maj:t har — — — lika med utskottet (s. 16) — — — sin verksamhet.

Det framstår som synnerligen angeläget, att kommunerna genom ett statsbidrag av tillräcklig storlek stimuleras att rusta upp nykterhetsvården redan under övergångstiden. Såsom anförts i motionerna I: 487 och II: 626 samt I: 488 och II: 627 kan det ifrågasättas, om inte det är erforderligt, att statsbidraget utgår med högre procentsats än vad som föreslagits av departementschefen. Utskottet anser i likhet med nykterhetskommittén, att kostnaderna för nykterhetsvården huvudsakligen bör bäras av staten. De farhågor, som uttalats i ovannämnda motioner, att det av departementschefen förordade statsbidraget sannolikt ej kommer att medföra den effekt, som åsyftas, synes utskottet vara befogade.

Utskottet förordar därför, att statsbidraget till kommunernas kostnader bestämmes till 80 %.

Vad beträffar — — — lika med utskottet (s. 17) — — — av statsverket.

Utskottet har — — — lika med utskottet (s. 17) — — — på anstalt.

Ej heller — — — lika med utskottet (s. 17) — — — enskildheter framlagt.

Vad utskottet enligt ovan förordat angående storleken av statsbidraget till kommunerna för deras kostnader för den allmänt nykterhetsvårdande verksamheten nödvändiggör emellertid, att anslaget till understöd åt kommunala nykterhetsnämnder för nästa budgetår upptages med högre belopp än Kungl. Maj:t föreslagit. Med ett till 80 % beräknat statsbidrag torde anslaget bära uppskattas till (1 700 000 + 60 000 + 400 000 + 10 000 + 20 000) 2 190 000 kronor eller avrundat till 2 200 000 kronor. Detta innebär i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag en höjning av anslaget med 450 000 kronor;

dels att utskottets hemställan under A. och D. bort ha följande lydelse:

A) — med bifall till vad i motionerna I: 487 och II: 626 samt I: 488 och II: 627 härutinnan hemställts — godkänna ovan förordade förslag att statsbidraget till kommunerna för deras allmänt nykterhetsvårdande verksamhet bestämmes till 80 % av nykterhetsnämndernas kostnader;

D) till *Understöd åt kommunala nykterhetsnämnder* för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 200 000 kronor.

2) av herrar *Sundelin, Englund, Huss* och *Stenberg*, fröken *Öberg*, herrar *Rimmerfors, Hagård, Andersson* i Brämhult och *Nihlfors*, vilka ansett

dels att utskottets utlåtande beträffande frågan om ersättning till frivilliga medhjälpare bort ha följande lydelse:

Till det nu avhandlade avsnittet ansluter sig frågan om kommunernas förseende med tillfällig hjälp under de närmaste övergångsåren av det friare försälningssystemet. Som departementschefen — — — lika med utskottet (s. 17) — — — nämnd vidtagas.

Vad departementschefen — — — lika med utskottet (s. 18) — — — utskottets sida.

I propositionen — — — lika med utskottet (s. 18) — — — 500 000 kronor.

Utskottet är för sin del av den uppfattningen, att den av Kungl. Maj:t förordade ersättningen är för låg. Ersättningen bör bestämmas till 10 kronor per vårdfall och månad. Kommunernas kostnader för ersättning till tillfälliga medhjälpare bör vidare upptagas bland de kostnader för nykterhetsnämndernas allmänna verksamhet, för vilka kommunerna blir berättigade till statsbidrag enligt vad ovan förordats. Utskottet biträder alltså i huvudsak de yrkanden som i frågan framställts i motionerna II: 591 samt I: 489 och II: 628.

Departementschefen har — — — lika med utskottet (s. 20) — — — särskilt arvode.

Slutligen vill — — — lika med utskottet (s. 20) — — — samma hand.

Den av departementschefen gjorda medelsuppskattningen torde ej påverkas därav att utskottet nu förordat andra grunder för ersättning till frivilliga medhjälpare. Anslaget upptages alltså till det belopp, som i propositionen finnes angivet;

dels att utskottets hemställan under B. bort ha följande lydelse:

B) i anledning av vad i motionerna II: 591 samt I: 489 och II: 628 härutinnan hemställts godkänna ovan förordade förslag att ersättningen till frivilliga medhjälpare bestämmas till 10 kronor per vårdfall och månad samt att kommunerna härför blir berättigade till statsbidrag med samma procentsats som för övriga ersättningsberättigande kostnader.

3) av herrar *Wahlund, Franzon, Huss, Braconier* och *Andersson* i Brämhult, vilka ansett att utskottets utlåtande under avsnitt V (s. 46) bort ha följande lydelse:

I propositionen — — — lika med utskottet (s. 46) — — — av utskottet.

Inrättandet av — — — lika med utskottet (s. 47) — — — åt alkoholmissbruk.

Utskottet tillstyrker följaktligen, att en klinik med av departementschefen närmare angivna uppgifter snarast inrättas. Frågan huruvida ytterligare ett antal dylika kliniker bör uppföras, torde — som departementschefen uttalat — få bli beroende av vilka erfarenheter, som kan utvinnas av det första.

Beträffande klinikens förläggning är utskottet ej övertygat om lämpligheten av att förläggningsorten *nu* fixeras till Stockholm eller dess omedelbara närhet. Frågan om förläggningsorten torde få bli beroende av resultatet av de fortsatta närmare överväganden, som i ämnet avses skola följa på riksdagens principiella ställningstagande. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t i ett senare sammanhang kommer att utvälja den förläggningsplats, som ur alla förekommande synpunkter är den lämpligaste. Härvid torde Kungl. Maj:t ej kunna underlåta att fästa avgörande vikt vid den inställning, som medicinska auktoriteter i frågan omfattar.

I likhet med departementschefen hyser utskottet den uppfattningen att till överläkare bör utses en psykiater samt att denne till sitt biträde erhåller en medhjälpare med biokemisk skolning. Som departementschefen påpekar bör kliniken ej genom sitt namn få en prägel av att vara något annat än just en avdelning inom det större sjukhuskomplexet.

Utskottet har ej i övrigt funnit anledning till erinran mot departementschefens förslag i nu behandlade hänseende.

Den polikliniska — — — lika med utskottet (s. 47) — — — yttre betingelser.

På grund — — — lika med utskottet (s. 47) — — — kommuner tillgodo.

Till vad — — — lika med utskottet (s. 48) — — — nyktert liv.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa, att riksdagen måtte

A) besluta att en klinik för alkoholsjukdomar i huvudsaklig överensstämmelse med vad ovan förordats snarast uppföres;

B) till *Uppförande* — — — lika med utskottet (s. 48) — — — ovan anført.